

Skupna seja Zveznega sveta in Sveta narodov Ljudske skupščine

Razprava o predlogih zakona o planskem upravljanju narodnega gospodarstva, zakona o proračunu in temeljnega zakona o družbenem prispevku in davkih

Včeraj ob 9. uri se je začela skupna seja obeh Svetov Ljudske skupščine FLRJ drugega izrednega zasedanja. Seji je predsedoval Vlado Simič, udeležili pa so se tudi maršal Tito in člani zvezne vlade. Ko sta podala svoja poročila poročevalca obeh zakonodajnih odborov, je govoril predsednik Gosposarskega sveta vlade FLRJ Boris Kidrič, drugi govornik pa je bil finančni minister vlade FLRJ Milentije Popovič. Po razpravi o obeh govorih je bila dopoldanska seja zaključena.

Popoldne je pred nadaljevanjem skupne seje obeh svetov prošil za besedo ljudski poslanec Batanovič, ki je izrazil željo, da bi minister za notranje zadeve vlade FLRJ Aleksander Rankovič pojasnil, če se lahko vrnejo v domovino tisti naši državljani, ki so ob koncu vojne odšli in inozemstvo ali pa so v inozemstvu ostali kot bivši vojni ujetniki in interniranci. Poslanec Batanovič je naglasil, da bi merodajna izjava pristojnega ministra pomirila družine teh naših državljanov, ki želijo vrniti svojih ljudi. Predsednik Simič je poslancu Batanoviču izjavil, da je minister za notranje zadeve Aleksander Rankovič obljubil svoj odgovor. Potem je seja nadaljevala svoje delo po dnevnem redu.

GOVOR BORISA KIDRIČA

Pogoji naše ključne kapitalne graditve dovoljujejo, da uvedemo nov planski in finančni sistem

Dovolite mi, tovariši ljudski poslanci, da se na tem zelo pomembnem zasedanju, na katerem pretresa naša Ljudska skupščina predloge novih ekonomskih zakonov, dotaknem z nekaj besedami zgodovinskega poteka ideje o upravljanju gospodarskih podjetij po delavcih oziroma delovnih ljudeh. Mislim, da smo iz dveh razlogov dolžni napraviti tak zgodovinski oris. Ko sprejemamo te zakone, se moramo spomniti težavne zgodovinske poti, izpolnjene z vzponi in zmagami, na kateri so se kristalizirale in ustvarjale ideje socialistične demokracije. Po drugi strani pa smo to dolžni sami sebi, naši državi, saj prav takšen zgodovinski oris izpričuje, da je socialistična Jugoslavija pod vodstvom svoje Partije in tov. Tita uresničila glede osvoboditve delavskega razreda in resnične socialistične demokracije največje pridobitve, ki jih more do sedaj zaznamovati mednarodno delavsko gibanje.

Ideja o delavskem upravljanju podjetij se je rodila tako rekoč hkrati s prvimi začetki delavskega gibanja in socializma. Ta ideja se je tedaj morala roditi, ker pomeni sama zase najkonkretnjeje zamisel o tem, kako naj moderni proletarij, ki so mu odvzeta sredstva za proizvodnjo, ter je obsojen na medno delo in na izkoriščanje s strani tistih, ki razpolagajo s sredstvi za proizvodnjo — kako naj ta medni suženj pride iz svojega ekonomskega in socialnega položaja. Misel o delavskem upravljanju gospodarstva je prišla do določenega izraza že pri socialistih utopistih, kot je dejal Engels, njihove mezele teorije so ustrezale nezrelemu položaju kapitalistične proizvodnje, nezrelemu razrednemu položaju... proletarij, ki se je sele začel izločevati iz teh siromošnih množic kot začetek novega razreda, se docela nesposoben za samostojno politično akcijo, se kazal kot zatiran, trpeč stalež, kateremu se je zaradi njegove nesposobnosti, da si sam pomaga, mogla pomoč prinesiti v najboljšem primeru od zunaj, od zgoraj. Utopistične teorije pa navzlic svoji nezrelosti vendar že vsebujejo določene misli o delavskem upravljanju gospodarstva ali vsaj delavski udeležbi pri upravljanju podjetij. Fourier, ki sicer še nikdar ne ve o socializaciji sredstev za proizvodnjo, si zamislija, da bi s svojimi stalansterijami ukinitel medne odnose in spremeni delavce v svobodno združene udeležence v družbeni proizvodnji. Owen je šel še dalje. Izgleda iz oficijelne družbe, bojkotiran po tisku, obubožen zaradi neuspelih komunističnih poskusov v Ameriki, za katere je žrtvoval vse svoje premoženje, se je obrnil neposredno na delavski razred — pravi Engels v Anti-Dühring. Kot tak je Owen ustvaril načrt o organizaciji velike nacionalne združene zveze proizvajalcev in o reorganizaciji celotne družbe na temelju kooperativnih skupnosti.

V 49 letih preteklega stoletja so nastajale v Angliji močne strokovne organizacije. Le-te si že zamisljajo prerašanje proizvodnih sredstev v roke delavskega razreda. Svojo zamisel so hoteli uresničiti deloma z generalno stavko deloma s proizvajalnimi združenji. Hkrati se porajajo v angleškem delavskem tisku iz leta 1833 in 1834 ideje o delavskih svetih in o spremembi parlamenta v zbornico proizvajalcev. Podobne ideje se po-

Javljajo v tej dobi tudi v drugih državah, kjer začne nastopati moderni proletarij.

Tukaj seveda ni pravo mesto, da bi izčrpno razpravljali o zelo zanimivih pojavnih oblikah, pri katerih prihaja misel o delavskem upravljanju podjetij do izraza že v prvih začetkih delavskega gibanja. Zadostovalo bo, ako se omejimo na naslednji dve ugotovitvi. Na eni strani se ta misel pojavlja skupaj s porajanjem delavskega razreda in delavskega gibanja. Ta se prav tako neizogibno pojavlja kot se neizogibno pojavlja težnja po osvoboditvi delavskega razreda iz meznega jarma. Na drugi strani jo označujeta stihijska nezrelost in pomanjkanje sicerne globlje teoretične in ideološke povezanosti s problemi razredne borbe za politično oblast, z vprašanji politične ekonomije in z ekonomsko in družbeno problematiko socializma kot kvalitativno nove družbene ureditve, ki izvira iz razredne borbe proletariata.

Primitivne pojavnosti oblik tedanjih idej delavskega upravljanja podjetij so nedvomno povzročale ostro kritiko porajajočega se znanstvenega socializma, da bi lahko delavsko gibanje i teoretično i taktično napredovalo.

Ta kritika je tudi prišla — v delih Marxa in Engelsa.

Nastopil je preobrat v nadaljnjem razvoju ideje delavskega upravljanja gospodarstva. Delavskemu razredu osvetljuje njeno zgodovinsko pot celovito, na dialektičnem spoznanju za snovna teorija in taktika znanstvenega socializma. Na drugi strani postaja izkušnje pariške komunice iz leta 1871 živo gradivo Marxovih in Engelsovih nadaljnjih teoretičnih razmišljanj. To praktično signalizira, kako se bo v socializmu očitovale prava uresničitev zamisli o delavskem upravljanju podjetij.

Za Marxovo in Engelsovo znanstveno socialistično proučevanje in postavljanje zamisli o delavskem upravljanju gospodarstva je predvsem značilno dvojje: 1. Te ideje ne zastopata izolirano od razredne borbe proletariata in vprašanja politične oblasti, kot sta to delala utopistični socializem ali primitivni socializem začetnega delavskega gibanja pod malomeščanskim vplivom, temveč predpostavljajo kot predhodni pogoj za uresničitev te ideje ravno razredno borbo proletariata in njegovo samostojno politično akcijo prav do prevzema politične oblasti. 2. To idejo sta očistila malomeščanskega drobnolastniškega vpliva in jo povežala tako z znanstveno politično-ekonomsko analizo kapitalizma in njegovih gonilnih sil, kakor tudi z znanstvenim predvidevanjem ekonomskih in družbenih poslov socializma, kjer bodo vse panoge proizvodnje pod upravo družbe v celoti, t. j. vodil se bo družbeni račun o splošnem načrtu ob udeležbi vseh članov družbe, kot je pisal Engels že v enem izmed svojih prvih del L. 1847.

Pariška komunica, ki je bila izvoljena 26. in proglašena 28. marca, je že 16. aprila sklenila, da se izdela statistika o tovarnah, v katerih so lastniki ustavili delo ter da se predloži načrt, po katerem naj te tovarne delajo na temelju združene združitve samih delavcev. Ta zgodovinski sklep, s katerim je diktatura proletariata prvokrat v zgodovini dejansko nacionalizirala tovarne, se glasi: Pariz, 16. aprila leta 1871. Pariška komunica, smatrajoč, da je bilo mnogo delavnic opuščenih s strani tistih, ki so jih upravljali, da bi se izognili državljskim obveznostim in niso upoštevali koristi delavcev, smatrajoč, da so zaradi tega strahopetnega opuščanja številna dela, važna za življenje Komunice, ustavljena, kakor tudi, da je v nevarnosti obstoj delavcev — odloča, da pozove sindikalne delavske zbornice, da bi ustanovile anketno komisijo z nalogo:

1. izdelati statistiko o zapuščenih delavnicah, natančni inventar, po stanju, v katerem se nahajajo, kakor tudi o sredstvih za delo, ki jih imajo,

2. da predlože poročilo, s katerim se ugotavljajo praktični pogoji za hitrejšo izkoriščanje teh delavnic, toda ne več po dezertirjih, ki so jih zapustili, temveč po združenim delavcem, ki so bili v njih zaposleni,

3. da izdelajo osnutek pravil teh delavskih združenj.

4. da ustanovijo arbitražno komisijo, ki naj bi odločila po vrnitvi omejenih lastnikov, o pogojih definitivnega odstopanja delavnic delavskim društvom in o višini odškodnine, ki jo bodo morala plačati društva lastni kom.

Ta anketna komisija mora poslati svoje poročilo komunalni komisiji za delo in izmenjavo, ki je dolžna poslati Komuni v najkrajšem roku predlog uredbe, ki bi zadovoljila koristi Komunice in delavcev. — Pariz, 16. aprila leta 1871.

O pobudi delavskega razreda, ki se je razvila na temelju tega odloka, izrečno govori dokument, ki ga citiramo iz Uradnega lista Komunice z dne devetnajstega aprila. Gre za navodilo sindikalne zbornice delavcev krojačev, ki se glasi:

Sindikalna zbornica delavcev krojačev — da bi odgovorila na uredbo Pariške komunice z dne 16. aprila — smatra za svojo dolžnost, da pošlje bratski poziv sindikalnim zbornicam delavcev, kakor tudi vsem obstoječim delavskim druženjem, da bi bili takoj sklicani sestanki za imenovanje delegatov, ki bi dobili nalogo pripraviti anketo o organizaciji dela, ki jo zahteva navedena uredba.

Nikdar se ni pojavila ugodnejša pri-

ložnost za stvar delavcev s strani neke vlade. Biti odsoten, bi pomenilo izneveriti se stvari emancipacije dela.

Kako so si revolucionarni pariški delavci zamisljali delavsko upravljanje s podjetji, prikazuje reliefno pravilnik, predložen v odobritve Pariški komunici s strani delavcev za popravilo in predelavo orožja v Louvru in objavljen v uradnem listu Komunice 3. maja 1871. Ta dokument se glasi:

Cl. 1. — Delavnica se postavlja pod upravo delegatov pri Komunici.

Delegata pri upravi bo imenoval plen delavcev in bo odpoklican vsakokrat, kadar ne bo izpolnjeval svoje dolžnosti. Njegova dolžnost je, da sprejema poročila šefa delavnice, šefov naprav za preizkušanje orožja in delavcev in da obvešča direktorja za artilerijski material. Svetu bo predložil natančno poročilo o svojih notranjih in zunanjih poslih, o čemer bo še govoril.

Cl. 2. — Šef delavnice in šefi naprav za preizkušanje orožja bodo prav tako imenovani s strani plenuma delavcev, za svoja dela bodo odgovorni ter utegnjo biti prav tako kakor tudi delegat pri Komunici, odpoklicani, ako se dokaže, da niso izpolnili svoje dolžnosti.

Cl. 3. — Pristojnost šefa delavnice je, da kontrolira delavnico, da razvrsta material in daje poročila o delih, da preizkuša orožja, da beleži ure prihoda delavcev na osnovi poročil, ki mu jih pošiljajo šefi naprav za preizkušanje orožja. Zapisovanje mora biti končano četrte ure po otvoritvi delavnice.

Cl. 4. — Pristojnost šefov naprav za preizkušanje orožja je, da razporejajo in nadzirajo izvršitev del v njihovih napravah. Dolžni so dajati delavcem vsa obvestila, ki bi jim bila lahko potrebna v zvezi z izvršitvijo dela. Dolžni so vsak dan vpisati v poročilo podrobnosti o delih, za katera skrbje.

Cl. 5. — Orožje prinašajo in odnašajo delavci, ki so naloženi določeni za vsako od teh funkcij, vedeti morajo, v kakšnem stanju je orožje, imenovali, prav tako pa tudi odpoklicani, jih bodo delavci na predlog sveta. Vsakemu bo dodeljen pomočnik pisar. Te pomočnike bo imenoval Svet.

Cl. 6. — Vsak dan ob 5.30 popoldne se bo svet obvezno sestel, da se posvetuje o notranjih nalogah, kakor tudi o poročilih in dostavljenih predlogih, bodisi s strani delegatov pri upravi, bodisi s strani šefov delavnic, šefov naprav za preizkušanje orožja ali delavcev, ki so delegirani, o čemer bo govoril.

Cl. 7. — Svet sestavljajo delegati pri upravi, šef delavnice, šefi naprav za preizkušanje orožja in delavci, ki jih izvolijo delavci iz vsake naprave.

Clani sveta so dolžni prisostvovati tem volitvam. Samo direktor je lahko odsoten, kadar gre za najnost glede na njegove funkcije, v tem primeru je dolžan svetu pojasniti, zakaj je bil odsoten.

Cl. 8. Delegati se volijo na 15 dni, polovica pa se jih izmenja vsakih 8 dni, in sicer po vrsti.

Cl. 9. Delegati morajo dati delavcem račun o tem, kar so zvedeli iz njihovih poročil. Delegati bodo njihovi tolmači pri svetu uprave in bodo morali poročati o opaženem in predlagati zahteve svojih odredbodajalcev.

Cl. 10. Večina delegatov lahko po predlogu enega izmed njih zmeraj zahteva, naj se skliče seja sveta. Če se šefi naprav za preizkušanje orožja, šefi delavnice ali direktor temu upira, imajo omenjeni delegati pravico, poročati o tem delavcem v delavnicah.

Cl. 11. Da bi se varovalo koristi Komunice, imajo delegati, ki sestavljajo kontrolni svet, pravico zahtevati vpogled v vse zunanje in notranje poslovanje, na njihovo zahtevo pa se morajo vsakokrat, kadar štejejo to sami za potrebno, predložiti knjige na vpogled.

Cl. 12. Delegati morajo v začetku vsakega tedna imenovati izmed sebe poročevalca, ki bo imel dolžnost sestaviti poročilo o vsem, kar je bilo med tednom pomembnega rečeno in storjeno. Ta poročila bodo objavljena na vidnem in lahko dostopnem mestu izven delavnice ves prihodnji teden, nato pa bodo zbrana, da bi jih po potrebi lahko pregledali.

Cl. 13. Zaposlitev delavcev se bo razvijala takole: Po predlogu šefa delavnice bo svet odločil, ali je umestno, da se zaposlijo delavci in določijo njihovo število. Kandidate za zaposlitev lahko predlagajo vsi delavci ali nameščenci delavnice. Vpisani bodo v posebno knjigo, ki se vodi v ta namen, in bodo po vrsti poklicani. Svet bo odločil o njihovi zmožnosti.

Cl. 14. Delavec je lahko odpuščeno samo po sklepu sveta, in sicer na podlagi poročila šefa delavnice. Če se obseg dela zmanjša, se najprej odpustijo delavci, ki so zadnji dobili zaposlitev, razen če šef delavnice ne označi enega ali več starih delavcev zaradi pčitne nezmožnosti ali slabega vedenja. V tem primeru izda sklep o njih edinole svet.

Cl. 15. Trajanje delovnega dneva je določeno na 10 ur. Delavnice bodo odprte od 7. ure zjutraj do 6. ure zvečer, kosilo pa naj bo med 11. in 12. uro.

Če je naročeno popravilo, ki mora biti takoj narajeno, bo svet izjemoma v korist obrambe Komunice odločil, ali je nujno, da se uvedeta ena ali dve uri več. Te ure, ki se smejo uvesti samo v izjemnem primeru, bodo plačane brez zvišanja mezde, ki je določena posebej za vsakega delavca.

Cl. 16. Ker se lahko zgodi, da kdo prebije noč v delavnici, in ker je nočni čuvaj lahko poklican, da daje obvestila ali da deli orožje, mora vedeti, kje je orožje, ki naj bi ga dal. Vsi delavci, ki imajo onemosečen staž v delavnicah, bodo poklicani, da prebijajo noč po vrsti in z žrebom. Pred odhodom mora direktor dati nočnemu čuvaju vsa potrebna obvestila.

Z druge strani nastaja glede na sedanj položaj potreba po kar največjem varčevanju z državnim denarjem Komunice in zato sploh ne bodo nagrajene tako prebite noči.

Nočni čuvaj mora prihodnji dan poročati direktorju, ki bo s svoje strani vsakokrat obvestil svet, če gre za nujen primer. Državljan, ki je določen, da prebije noč, mora biti o tem obveščen dva dni prej po direktorju. Določanje z žrebom se opravlja vsak dan v svetu.

Cl. 17. Plača delegatov pri upravi je določena na 250 frankov mesečno.

Cl. 18. Plača šefa delavnice je določena na 210 frankov mesečno. Njegova dolžnost je, da je navzoč, kadar gre za nadure, ne da bi imel pravico, zahtevati za to kakršno koli zvišanje.

Cl. 19. Mezda šefa oddelka za preizkušanje orožja je določena na 70 centimov na uro.

Cl. 20. Mezde za delavce določa svet po predlogu šefa oddelka, vendar pa glede na vojno stanje ne more preokraciti 60 centimov.

Cl. 21. Če se zgodi, da katerikoli šef iz kakršnegakoli vzroka prevzema dolžnosti navadnega delavca, določijo njegovo mezdo svet.

Cl. 22. Ta pravilnik se lahko spremeni v sporazumu z direktorjem artilerijskega materiala po predlogu sveta in z absolutno večino delavcev.

Se naviljeno v dveh izvodih v Louvru 3. maja 1871.

Iz dokumentov, ki jih navajam, se vidi, da je revolucionarni pariški proletarij leta 1871 s svojim praktičnim zgledom pravzaprav zapustil kar cel zgodovinski program socialističnega upravljanja z gospodarstvom. V svojem ustvarjalnem vzponu je v bistvu našel vsebino, tako za delavsko upravljanje s podjetji kot tudi za združevanje delovnih ljudi v socialistično celoto. To je toliko bolj značilno, ker izhaja kot neposredne rezultate revolucionarne proletarske akcije, ne pa pod vplivom kakšnih zaključnih teoretičnih in ideoloških tez. Na čelu Pariške komunice in revolucionarnih delavskih množic iz leta 1871 namreč niso stali marksisti, ampak so bili to proudhonisti in blankisti, teorije proudhonistov in blankistov pa so bile tako politično kot tudi družbeno-ekonomsko popolno nasprotje tistega, kar je delala Komunica s samimi proudhonisti in blankisti na četu. Revolucionarna usvarjalnost Komunice in njena praksa sta potrdili vse teze marksizma,

kateremu sta obenem dali bogato gradivo za nadaljnjo teoretično obdelavo. Pariška komunica se je končala tragično in s herojstvom brez primere pred navalom nadmočnega sovražnika. Prav do oktobrske revolucije 1917 je ostala tako politično kot tudi ekonomsko edini praktični primer za to, kaj naj prinese proletarska revolucija.

Medtem ko je Pariško komunio zrušila oborožena premoč Versaillesv in Prusov, je ruska revolucija svoje zunanje sovražnike premagala, med svojim nadaljnjim razvojem pa je doživela, lahko bi rekli, v določenem pomenu še bolj tragično usodo. Spodkopala jo je birokratska stihija in birokratska kontrarevolucija v lastnih vrstah. Skupaj z njo je doživelo isto usodo tudi njeno uresničevanje upravljanja gospodarstva po delovnih ljudeh.

Oktobrska revolucija je zmagala na šestini zemeljske oble. Oboroženi ruski proletarij je skupaj s kmečkimi množicami zmagoval tako v državljanski vojni kot tudi zoper intervencijo, ki je navlila tako rekoč z vseh strani. Zmagam ruskega proletariata je sledila v velikanskem obsegu nacionalizacija industrije, bank in transporta, vendar pa se je obenem začela tudi velika Leninsva drama njegovega orjaskeskega boja s strahovito zaostalostjo dežele in birokratizmom, ki je nujno rastele na temelju te zaostalosti. Lenin pa prihaja v neprestane spopade z birokratizmom, nosilec kontrarevolucije v samih socialističnih vrstah. Toda zaradi zaostalosti ruskih proizvajalnih sil in dezorganizacije med vojno opustošene ekonomike dežele Lenin objektivno ne more spodrežati korenin birokratizma. Do neke mere ga mora kot revolucionarja marksist v danih razmerah tudi sam krepiti, da bi zaostala dežela lahko krenila naprej.

Ne glede na velikanske težave revolucionarne, toda zaostale dežele, ki začenja graditi socializem, ostane Lenin neomajno zvesti svoji koncepciji socializma, socialistična organizacija proizvodnje v splošnem državnem obsegu: upravo imajo delavske organizacije (sindikati, tovarniški in veletovarniški odbori) pod splošnim vodstvom sovjetske oblasti, ki je edina suverena. Takšna je Leninsva koncepcija, ki jo je zastopal do konca svojega življenja. Celo tedaj ko najostreje obsoja delovno nedisciplino, ko na vso moč zahteva uditve avtoritete direktorjev in odgovornih gospodarskih voditeljev, Lenin nikoli ne pozabi poudariti potrebe, da se pritegnejo k upravi najširše množice, in da poveže takšno pritegovanje z vprašanjem povzdiga socialistične zavesti delovnega ljudstva. Pod Leninovim vodstvom se dejansko razvijajo najrazličnejše oblike udeležbe delovnih množic pri upravljanju gospodarstva in države.

Po Leninovi smrti izgubljajo preostale oblike delavskega upravljanja gospodarstva vedno bolj svojo vsebino po krivdi birokratske kaste, ki se utrjuje na oblasti. Čedalje bolj postajajo samo prazne oblike »Potemkinove vasi«. Kolikor delovne resolucije VKP (b) in govori sovjetskih voditeljev iz tradicije, predvsem pa iz praktične potrebe po avtoriteti, glede organizacije podjetij in gospodarstva se citirajo Lenina, ga zamenjajo citirati enostransko, z iztrganimi navedbami tistih stavkov iz njegovih del, ki zahtevajo okrepitev delovne discipline, avtoritete direktorjev in državnega aparata v gospodarstvu, radi pa pozabljajo na tisto, kar Lenin govori in piše o pritegovanju delovnih množic ne samo k upravljanju gospodarstva, ampak tudi k resničnemu upravljanju države. Lenina se najbolj spominjajo, kadar govorijo o iniciativni. Toda to iniciativno razumejo in rinejo naprej na svoj, na birokratski način, izpolnjevanje in preokracjevanje od zgoraj postavljenih planov brez aktivne delavske udeležbe pri uresničevanju planov pa postaja izključna vsebina te iniciative. Celo v

vseh uradnih govorih sovjetskih voditeljev, pozneje pa tudi njihovih kominformovskih posnemalcev v državah tako imenovane ljudske demokracije se vleče kot rdeča nit cedalje bolj birokratsko pačenje tradicionalne ideje o delavskem upravljanju gospodarstva.

Pripominjam, da pri vseh teh govorih in poukih delavskemu razredu ne gre samo za utrjevanje avtoritete direktorja kot edinega voditelja neposrednega delovnega procesa, kar bi bilo popolnoma pravilno, ampak da gre tukaj za splošno likvidacijo katerekoli vrste delavskega upravljanja podjetij.

Proces birokratske likvidacije delavskih pravic, ki so se rodile iz Oktobrske revolucije kot njena pridobitev, bi bilo treba v izčrpnem delu podvreči nadrobni raziskavi in povezavi to raziskavo z analizo drugih oblik birokratizacije v SZ. Jaz seveda na tem mestu nimam pretenzije, da bi karkoli izčrpno in zackrožno prikazal, ampak želim samo spomniti na dejstvo, kako je vladajoča birokratska kasta tako v SZ kot v njej podrejenih državah, v deljem ali krajšem procesu birokratizacije, do konca odpravila delavske pravice do upravljanja podjetij.

Tovariši ljudski poslanci, naša država je danes lahko ponosna na to, da je pod vodstvom tovariša Tita in svoje Komunistične partije po vseh težkih izkušnjah mednarodnega delavskega gibanja znova visoko povzdignila staro delavsko geslo »Tovarne delavcem« in da ga, ko gre za socializem, v praksi z uspehom uresničuje, kar zgornjo dokazuje tudi sprejemanje novih zakonov v Ljudski skupščini.

Dovolite mi, tovariši ljudski poslanci, da se sedaj dotaknem objektivnih in subjektivnih pogojev, v katerih prehaja naša socialistična država na novi sistem gospodarjenja in gospodarskega upravljanja. Tak oris je potreben zaradi tega, ker nam na eni strani še bolj osvetljuje dosledno zvestobo naše Partije in države stvari socializma in njegove graditve, na drugi strani pa nas opozarja na določene nevarnosti, ki pa seveda niso bistvene, če se jih zavedamo, toda katere je treba vendarle v praktičnem delu pravočasno odpravljati, da ne bi prizadejale občutno škodo. Slednjič je ta oris potreben tudi zato, da bi pri poznejšem pojasnjevanju pravilno razumeli vsebino in vlogo posameznih določb, predloženih ekonomskih zakonov.

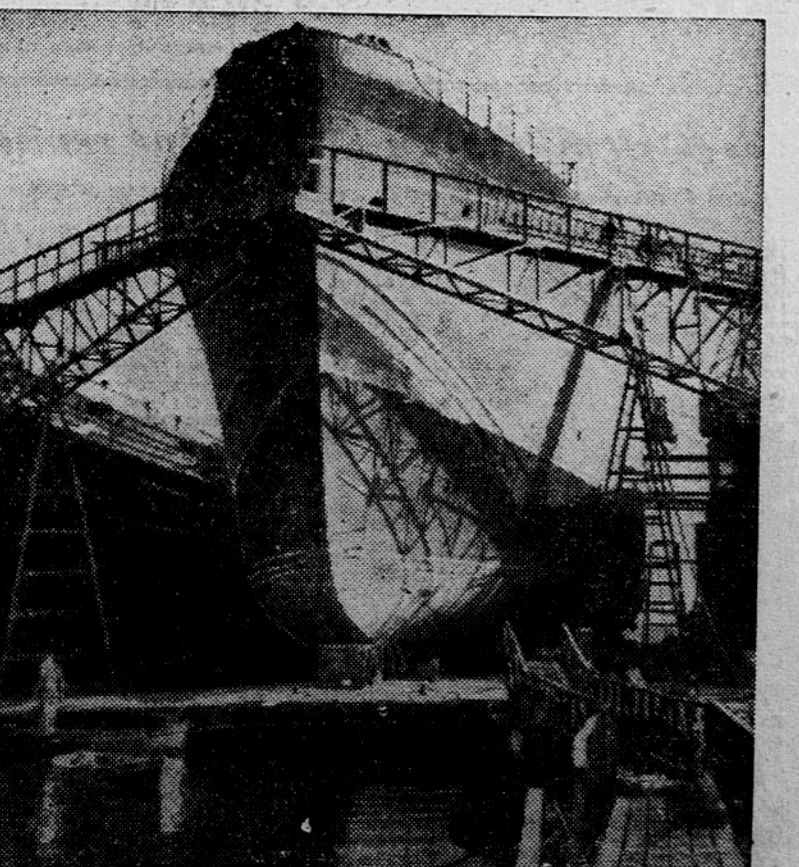
Najprej bom poudaril tiste objektivne pogoje, ki lahko povzročijo določene težave v novem sistemu, ako ne bi z njimi dovolj racionalno in pravočasno napravili ustrezne protukrepe.

Kateri so ti objektivni pogoji?

Prvi tak objektivni pogoj predstavlja dejstvo, da struktura naših proizvodnih sil še vedno trpi zaradi precejšnje disproporcionalnosti. Kaj razumemo pod disproporcionalnostjo strukture naših proizvodnih sil? Pod disproporcionalnostjo strukture naših proizvodnih sil razumemo predvsem različno stopnjo, v kateri lahko naša proizvodnja — glede na svoje kapacitete ali razpoložljive surovine — krije posamezne potrebe naše države. Prav to pestrost, to široko in neenakomerno skalo raznih stopenj, s katerimi se izražajo možnosti zadovoljevanja potreb z domačo proizvodnjo, imenujem disproporcionalnost v strukturi naših proizvodnih sil.

Ta disproporcionalnost je neugodna med drugim tudi zaradi tega, ker daje načelo proste prodaje in ekonomskih cen določenim panogam oziroma podjetjem monopolni položaj ter bi po temkater — glede na samo objektivno stanje stvari — omogočala spekulacijo in razvoj profitističnih tendenc tudi pri samih socialističnih podjetjih, ako socialistična država ne bi znala na pravilen način storiti ustreznih ukrepov. Toda, ko gre za take protukrepe socialistične države, zopet obstoji nevarnost, da le-te dobe — pa

(Nadaljevanje na 3. strani)

V ladjedelnici »Vicko Krstulović« v Splitu so letos zgradili in izročili trgovski mornarici 6 transportnih ladij za obalni promet, popravili pa so 113 ladij. — Na sliki motorna ladja »Vojvodina«, ki jo obnavljajo v velikem glavajočem delu ladjedelnice.

VREME

VREMENSKO POROČILO HIDROMETEOROLOŠKE SLUŽBE

Stanje 28. decembra ob 7. uri zjutraj: Nad severnim Atlantikom se je ustvarila cela družina jader nizkega zračnega pritiska. Dolžna enega izmed njih sega preko našega ozemlja vse do Libije; v dolžni se je razvila sekundarna Genovska depresija, ki je vezana na frontalni sistem in povzroča pri nas padavine.

V Sloveniji je bilo danes zjutraj oblačno vreme z dežjem v Ljubljani in na Primorskem. Najvišja temperatura je bila -1°C v Planici. Zračni pritisk je znašal danes ob 7. uri v Ljubljani 729,4 mm, pritisk pada, temperatura zraka 2,6 stop. Celzija, najnižja temperatura 2,3°C. Celzija, relativna vlažna 97%, nebo oblačno 8/8, vidljivost 1,5 km. V zadnjih 24 urah je padlo 3,2 mm dežja.

(Napoved za soboto: Se nadalje nastalno vreme s krajevnimi padavinami. V Ljubljani nad 600 m sneg. Temperaturi brez bistvene spremembe. Prevladoval bo zadržanik.

Churchill in Eden na poti v Washington

Fred odhodom je poveljnik britanskih kopenskih sil na Srednjem vzhodu general Robertson poročal Churchill u položaju v Egiptu

London, 28. dec. (Tanjug) Ministrski predsednik Winston Churchill bo v soboto odpotoval v ZDA. V Churchillovem spremstvu bodo zunanji minister Eden, minister za zadeve Britanske skupnosti narodov lord Ismay, zastopnik finančnega ministrstva lord Cherwell ter več uglednih funkcionarjev zunanega in finančnega ministrstva. Churchill bo ostal v Ameriki štiri dni.

Predsednik britanske vlade Winston Churchill

raziskovanj ter sodelovanju med Ameriko in Britanijo na tem področju. »Daily Telegraph« trdi, da Churchillovo spremstvo dokazuje, da bo vprašanje organizacije Atlantskega pakta ter obrambni problemi najvažnejša točka dnevnega reda med razgovori britanskega ministrskega predsednika s predsednikom ZDA Trumanom.

Londonski politični krogi pripisujejo hkrati nepričakovanemu prihodu vrhovnega poveljnika britanskih kopenskih sil na Srednjem vzhodu Britana Robertsona v London izredno velik pomen. Večerni londonski tisk piše, da je Churchill poklical Robertsona zato, da bi dobil natančen pregled o sedanjem stanju na Srednjem vzhodu, posebno pa v Egiptu, preden bo odšel v Washington. V dolocenihi londonskih krogih spravlja Robertson obisk v zvezo z imenovanjem vrhovnega poveljnika britanskih sil na Daljnem vzhodu. Obenem trdijo v Londonu, da zadnja posvetovanja, ki jih je imel Churchill z visokimi vojaškimi in političnimi osebnostmi, lahko pripeljejo do reorganizacije in novih imenovanj na številne položaje tako v Evropi kakor tudi na Srednjem in Daljnem vzhodu.

Glede imenovanja dveh svetovalcev kralja Faruka, ki sta znana po svojem prijateljskem stališču do Velike Britanije, sodijo v Londonu, da je to znamenje nekoliko zmernejšega kurza egiptovske politike. Britanski tisk ima oba nova svetovalca za britanska prijatelja, ki bi lahko močno vplivala na kralja Faruka, s tem pa tudi na vladno politiko.

Predsednik britanske vlade Winston Churchill

Plevenove težave s proračunom

Finančni odbor odklanja tako razpis novih, kakor tudi zvišanje starih davkov

Pariz, 28. decembra. (Tanjug) — Finančni odbor narodne skupščine je tudi po drugem branju vladnega predloga odklonil vzpostavitev proračunskega ravnotežja za leto 1952, z razpisom novih in zvišanje starih davkov za 10%. Zato sodijo, da so bili zaman vsi napori vlade, da bi se izognila vprašanju zaupnice. Spor med vlado in finančnim odborom bodo morali torej rešiti pred narodno skupščino. Kakor je znano vsebuje vladni predlog za 375 milijard frankov večje izdatke od dohodkov.

Spričo tega se postavlja vprašanje ali bo med razpravo o proračunu za leto 1952 izbruhnila vladna kriza. Glede na razpoloženje v finančnem odboru, v katerem so sozvozniki zastopane vse politične stranke, bi mogli domnevati, da je kriza neizbežna. Če pa upoštevamo, da polovica članov finančnega odbora ni hotela glasovati in da sestavljajo večino, ki se je izjavila proti vladnim ukrepom, poslanci KP Francije, degolisti in socialisti, je vendarle še upanje, da ne bo nastala kriza.

Člani finančnega odbora, ki so se vzdržali glasovanja, pripadajo strankam vladne večine. Socialisti so glasovali iz levo in z desno opozicijo zgolj zato, ker so se bali, da bi utegnili široka pooblastila vlade po okvirnih zakonih ogroziti dolocene vojvotne družbene pridobitve, kot na primer socialno zavarovanje in ohranitev sedanjega političnega ozadja tega položaja je v tem, da se čedalje bolj pogloblja vrzel med parlamentarno desnico, ki zagovarja liberalizem v gospodarstvu, in levice, ki je za načrtno gospodarstvo. Parlamentarna desnica

80 milijard dolarjev za tuje države

Washington, 28. dec. (Tanjug) — Ameriški finančni minister John Snyder je izjavil po radiu, da so ZDA po drugi svetovni vojni nudile tujim državam pomoč v vrednosti 30 milijard dolarjev, izdatki ZDA za lastno obrambo ter za vojaško in ekonomsko pomoč drugim državam so se po izbruhu vojne v Koreji malone potrojili. Ameriški delavci plačajo povprečno davek, ki je za četrtino večji kot pred korejsko vojno, dve tretjini ameriških družin plačujejo davek na dohodek, medtem ko je davek, ki ga plačujejo podjetja, večji za več kot 50 odstotkov.

New York, 28. dec. (AFP) Ameriška družba »General Motors« je sporočila, da je končano instaliranje »letedece laboratorija« za raziskovanje motorjev na reakcijski pogon. Laboratorij je urejen v bombniku B-45 in sestoji iz več sto instrumentov, ki kontrolirajo motorje, katere proučujejo. Ti motorji so v posebni kabini na spodnjem delu letala in jih lahko po potrebi potegnemo v trup letala.

Vatikan in Jugoslavoani pod Italijo

Iz knjige univ. prof. dr. Viktorja Novaka »Magnum crimena«

III. O vatikanski udeležbi pri fašističnih pustolovščinah v Španiji sicer ni tako očitnih dokazov kot pri udeležbi v abesniški vojni, a ves svet je bil prepričan, da je papež že vnaprej odobril Mussolinijevu intervenciji v španski. Mešsakijski vojni, Prepričan je bil zaradi tega, ker je duhovščina točkokrat navdušeno odobraval in blagoslovljavla vse fašistične oborožene intervencije.

Tako je bilo tudi v začetku l. 1938 ko je Mussolini pri proslavi tako imenovane zmagovalne bitke za žito (Battaglia del grano) sprejel 6000 nadškofov in škofov in okoli 2000 duhovnikov, čeprav bitka za žito nima nobene zveze z verskimi zadevami. Mussolinija je v imenu duhovštine pozdravil vidiški nadškof Nogara, ki je med drugim dejal:

»Duce! Točkokrat ste že zmagnali in zdaj ste zmagnali tudi v bitki za žito. Z vami je Gospod! Mi ga prosimo in prosila ga bomo, da bi vam dovolil zmagnati v vseh bojih, ki jih modro in energično bojujete za srečo, veličino in slavo krščanske Italije; za slavo Rima, ki je središče krščanstva, in Rima, ki je prestolnica cesarske Italije.«

Ko duhovščina tako podpira vse fašistične boje, seveda ne more biti dvoma, da je Vatikan podpiral tudi intervencijo v Španiji. Podpiranje in blagoslovljanje vseh fašističnih bojev in prizadevanj pa je tudi dokaz, da Vatikan ni mogel stati ob strani pri fašističnem nasilju nad narodnimi manjšinami. Pri tem sodelovanju je imel celo tolikšen delež, da so postali Jugoslavoani in Italiji edina katoliška manjšina v Evropi, ki za vzgojo ljudstva ni smela imeti verskega tiska v svojem jeziku.

Slovenci in Hrvači v Italiji, ki so že od nekdaj tudi na cerkvenem področju občutili okrutno roko fašizma, so imeli nekaj upanja, da jih bo vatikansko-italijanski konkordat varoval pred postavljanjem vsaj v cerkvi. To pa je bila velika zmoča, kajti očitno nenašljiva fašistična imperializma ni bilo upanje samo v Slovence in Hrvače v Italiji, temveč tudi v Dalmacijo. Najzgovornjši primer fašističnega imperializma na cerkvenem področju je fašistični »Oče naš« za Dalmacijo, ki pravi:

»Oče naš, ki si v nebesih, naj bo imenovano in blagoslovljeno tudi ime Splita, Dubrovnika, Šibenika in cele Dalmacije. Naj bo naše morje očiščeno. Naj se prizna pravica užaljenemu narodu. Vrni nam, o Gospod, našo slavo, naš stari sijaj. Reši naš jugoslovanski jezik. Vodi nas po poti upanja in rešitve. Daj, da triumfira naša pravica. Živi in mrtvi Dalmatci so pripravljeni za največje vero in z brezneglo strastjo umirati in ponovno umreti za domovino in svobodo. Tako naj bo. Amen.«

Take okrušne molitve ni Vatikan nikdar obsodil, pred konkordatom pa se je pri raznih pritožbah zaradi fašističnega nasilja na cerkvenem področju izgovarjal, da še niso urejeni odnosi med njim in italijansko državo.

Ko je bil objavljen konkordat, so Slovenci in Hrvači v Italiji upali, da se bodo smeli v cerkvi posluževati svojega jezika. V drugem členu konkordata je namreč rečeno, da morajo biti publikacije svete stolice in tiste, ki jih izdajajo škofoje, v italijanski ali v latinščini, a da lahko cerkvene oblasti italijanskemu ali latinškemu tekstu prilijo tudi prevode v jeziku vernikov. V členu 22 pa je rečeno, da lahko beneficije v Italiji dobijo samo duhovniki, ki so italijanski državljani, da morajo škofoje in župniki znati italijanski jezik, a da jim bodo po potrebi dodeljeni pomočniki, ki poleg italijanskega razumejo in govorijo tudi jezik svojih vernikov, da bi mogli dati versko tolažbo vernikom v njihovem jeziku, kakor to predpisuje cerkev.

Vse te odredbe pa so ostale mrtve črke na papirju. Vse je ostalo v tradiciji vzajemnosti fašistične oblasti in s fašističnim duhom prepjenih nadškofov, škofov in duhovnikov. Poitalijanjevanje slovenskih in hrvaških cerkva, ki so jo izvajale fašistične oblasti že od nekdaj, ni naleto na odpor italijanske cerkvene hierarhije, temveč je našlo pri njej popolno razumevanje in solidarno potriganje.

Kongres evropskih narodnih manjšin je večkrat razpravljalo o narodnih manjšinah v Italiji in l. 1932 je o tem poslal svojo resolucijo svetu Društva narodov. V tej resoluciji je rečeno, da bi katoliška cerkev, ki je starejša od fašizma in starejša od italijanske države, s svojim vplivom na pobozne množice nemškega in jugoslovanskega katoliškega prebivalstva v Italiji lahko marsikaj storila, da bi bilo vsaj v cerkvi preprečeno sistematično potujčevanje. Cerkev pa raznarodovalni politiki režima ne nasprotuje in zaradi tega morajo zvesti katoličani jugoslovanske in nemške narodne manjšine v Italiji braniti tradicije in načela katolicizma ne samo pred napadi fašizma, temveč tudi pred napadi same cerkvene oblasti.

(Nadaljevanje pride)

Izpolnili so letni plan

Včeraj, 4 dni pred rokom, je kolektiv tovarne kovinskih konstrukcij izpolnil svoj letošnji proizvodni plan po vseh pokazateljih, in sicer po količini s 103 %, po vrednosti s 102 % in po asortimentu s 100 %. V tovarni so letno izdelali velik del hidromehanske opreme za naše največje hidrocentrale, kakor za Jablanico, Moste, Medvode, Vuzenico in druge. Nadalje so izdelali nove rezervoarje in cisterne za podjetje, ki izkorišča nafto v Dolnji Lendavi in 25 velikih žerjavov, med katerimi je največji 150 tonski žerjav za hidrocentralo Vuzenica.

V sredo je izvršil svojo letno planško nalogo celotni rudarsko-topniški bazen Treptča, ki ga sestavljajo rudniški svinečeno-cinkove rude Stari trg, Kopanica, Avtalija, Janjevo, Novo brdo in Lece ter topniška in flotacijska v Zvečanu. Dan pozneje je topniška v Zvečanu pridobila poslednje tone svinca po petletnem proizvodnem planu. Razširjenju rudnikov, ki so dobili nove mehanske naprave, kakor tudi topniške in flotacijske v Zvečanu je omogočilo, da je bila celotna letošnja proizvodnja bazena petkrat večja kakor povprečna predvojnja proizvodnja.

Razprava o bolgarskem vohunstvu

Pred okrožnim sodiščem v Vranju sta bila večerj zaslišana prva dva obtožena Kiril Donev in Vene Kitanov. Zasliševanje Doneva je bilo tajno, Kitanova pa javno. Vene Kitanov je bil med tistimi najetimi vohuni, ki so v nekaj mesecih večkrat prekorčili jugoslovansko mejo v bosiljgrajskem, danilovgrajskem in negotinskem okraju. V Sofiji so ti vohuni končali tudi 20-dnevni tečaj za vohunsko službo. Kitanov je vse navedbe obtožnice priznal.

Predavanje dr. Izidorja Cankarja v Moderni Galeriji

V nedeljo 30. t. m. bo ob 11. uri v matih dvoranah Moderne galerije nadaljeval dr. Izidor Cankar predavanje o »O začetkih francoskega impresionizma«.

Naša velika ladja »Lendavac« je prvič priplula na Reko

V četrtek je prvič priplula v reško luko naša pred meseci kupljena velika tankovska ladja »Lendavac«, ki je pripeljala tovar 11.690 ton nafte iz luke Tripoli v Libanonu. Tankovska ladja »Lendavac« je bila zgrajena leta 1935 v Goetheboru na Švedskem. Kupili smo jo sredi leta in jo je naša posadka prevzela 21. julija. Od tedaj je ladja prevzajala nafto v svobodni plovi. Ladja »Lendavac« je s svojimi 817 brutotonskimi tonami naša največja ladja (druga največja ladja »Bosna« ima 7849 t), hkrati pa lahko prepreže do 12.260 ton tovara. Naša mornarica je imela doslej eno samo oceansko tankovsko ladjo »Jajce« z nosilnostjo 9448 ton, ki smo jo kupili že pred leti.

KNJIGO »SVET HUMORJA IN SATIRE DOBITE V VSEH KNJIGARNAH IN V PISARNI NOVINARSKEGA DRUŠTVA, LJUBLJANA, GOSPOSKA ULICA 12.«

V Londonu pričakujejo padec vlade Nahas paše v Egiptu

Rim, 28. dec. (Tanjug) Egiptovski zunanji minister Salah el Din je izjavil na tiskovni konferenci na egiptovskem veleposlanstvu v Rimu, da je bil Hafez Afifi paša imenovan za predsednika kronskega sveta, Amer paša pa za kraljevega svetovalca v zunanjih zadevah. Po njegovem mnenju želi kralj Faruk sporazum z Veliko Britanijo.

Egiptovski zunanji minister je poudaril, da Egipt z vsa pravico zahteva, naj britanske čete zapuste egiptovsko ozemlje. Sprejeti bodo posredovanje tute sile, je dejal, ki bi pričelala Veliko Britanijo, da ni na pravi poti.

Na vprašanje, kaj namerava storiti egiptovska vlada, če Velika Britanija ne bi hotela umakniti svojih čet iz Egipta, je Salah el Din izjavil, da se bo Egipt v tem primeru najodločneje uprl. Egipt želi samo to, da bi tuje

čete zapustile egiptovsko ozemlje. Kar velja za britanske čete v Egiptu, velja tudi za francoske čete v Maroku in Tripolitaciji.

Na vprašanje, kako gledajo druge arabske države na anglo-egiptovski spor, je Salah el Din odvrnil, da se strinjajo z egiptovskim stališčem. Poudaril je, da je Egipt pripravljen umakniti svoje čete iz Sudana, če bi to storila tudi Velika Britanija, nato pa naj bi pod nadzorstvom OZN izvedli plebiscit. Egiptovski zunanji minister pa dvomi, da bi bila Velika Britanija pripravljena umakniti svoje čete.

Britansko zunanje ministrstvo se je vzdržalo slehernega komentarja o imenovanju dveh svetovalcev egiptovskega kralja Faruka. V neuradnih londonskih krogih so prepričani, da bo zaradi tega imenovanja prišlo v Egiptu do vladne krize. V Londonu sodijo, da bi lahko prišlo do sestave koalicijske vlade, v kateri bi bile zastopane vse stranke in skupine razen komunistov. Takšna vlada bi na podlagi kompromisnega sporazuma z Veliko Britanijo zadovoljila nacionalne želje Egiptčanov in obenem ustvarila pogoje za pristop Egipta k obrambnemu sistemu za Srednji vzhod.

Konferenca 6 zunanjih ministrov o evropski armadi

Pariz, 28. dec. (AFP): Zunanji ministri Francije, Italije, Zahodne Nemčije in držav Beneluksa so se na svoji prvi seji v nacenu sporazumeli, da je potrebno prehodno razdobje pri ustanovitvi evropske armade. Sporazumeli so se tudi, da mora sistem, ki bi bil ustvarjen v prehodnem razdobju, privedi do federalnega sistema v Zahodni Evropi in da je treba vzpostaviti obrambni komiteat ministrskega sveta in posebno evropsko skupščino. Na seji niso obravnavali francoskega predloga o ustanovitvi posebnega sodišča, ki bi bilo pristojno za spore v okviru organizacije evropske armade. Med razpravo sta belgijska in holandska delegacija zavzeli pri nekaterih posebnih vprašanjih rezervirano stališče. Na današnji seji so obravnavali vprašanje financiranja evropske armade.

Reuter poroča, da bo Francija na sedanjem zasedanju zunanjih ministrov šestih držav podala kompromisni predlog, po katerem bi prizadete države privolile v ustanovitev evropske vojske z omejenim rokom od ene-

ga leta do treh let. Po tem predlogu bi vsaka država udeležena financiranja potrebe svojih enot v evropski vojski, obenem pa bi dajala tudi prispevek v skupni sklad, iz katerega bi se zadovoljevale druge potrebe vojske. Skupni sklad bi vodilo nadzorno oblastvo ali pa komisar, ki bi imel ista pooblastila kot nadzorno oblastvo.

Razvoj ameriške trgovske mornarice

Washington, 28. dec. (Un. Pr.) — V Washingtonu je bilo uradno sporočeno, da razpolagajo sedaj ZDA s trgovsko mornarico, ki sestoji iz 2000 ladij. Letos je prišlo v sklop trgovske mornarice 732 ladij. Sporočilo pripominja, da je pomanjkanje surovin, predvsem pa jekla eden najresnejših problemov ameriških ladjedelnic. Pri izdelavi novih trgovskih ladij bodo imele prednost ladje-cisterne ter potniške ladje, ki bi jih lahko uporabili tudi za prevoz čet.

letnici zagrebškega akademika Petra Skoka; Rasko Nautgal obravnava izvor imena slovenskega plemena Dudlebov; E. K. Lukman govaja svoje pripombe in misli k Slovenskemu biografskem leksikonu in napoveduje nadaljnji zvezek tega potrebnega dela; P. Skok pa piše o Miklošičevem zanimanju za slovensko toponomastiko (izvor krajevnih imen) v Furlaniji ob njegovih korespondenci s prof. Gronom in Vidma. Objavljeni so tudi prispevek pok. dr. Janka Siblingera o kandidaturi Otona Zupančiča za tajnika Slovenske matice leta 1907, ko je bil za tajnika izbran Fran Podkrajskec - Harambaša — Rudolf Filipovič obravnava v hrvaško pisanim členu zveze angleškega javnega in političnega delavca Johna Bowringa (1792—1872) z našim dunajskim slavistom Kopitarjem. Skoda pa je, da manjkajo slovenski prevodi objavljenih šestih angleških pisanih Bowringovih pism. — Fran Petre poroča o čški — Safarikovi — kritiki Achaejeve zbirke slovenskih pesmi, ki je izšla v Celovcu leta 1933. — K. Bažer ugotavlja, da psevdonim »Nikdo« je bil za tajnika izbran Fran Podkrajskec - Harambaša. — Ivan Logar objavlja spomine Helene Juvan na Ivana Cankarja, ki jo je opeval v svoji »Eroiki«. — Znanl italijanski slavist in prevajalec Luigi Salvini pa podaja v sestavi »Italijan« o slovenski kulturi» preled prevodov slovenskih del v italijanski in na bibliografijo italijanskih spisov o Slovenceh do leta 1931. Sledilo se knjžna poročila in ocenam. Najzanimivši so pripombe Jakoba Bonaventura, ki so se izoblikovale iz zveze slovenskega jezika Ls., ki je izšlo v izdaji SAZU. Ostale ocene in drobna poročila pa so povsem strokovnega značaja.

Članki ozi. razprave in tudi nekatera knjižna poročila imajo na koncu angleške, francoske ali nemške povzetke, kar omogoča tudi tujim slavistom lažje razumevanje in zasledovanje ugotovitev naših znanstvenkov. Tri razprave ozi. zapiski so v srbohrvaščini, eno knjižno poročilo pa je v francoskem izvirniku L. Tesnierja.

„Proteus“ XIV-3

Izšla je 3. številka XIV. letnika »Proteus«, našega priljubljenega poljudnoznanstvenega prirodoslovnega mesečnika, ki ga izdaja Prirodoslovno društvo v Ljubljani. Casopis je znan po svoji strokovni zanesljivosti in po bogastvu svoje zanimive vsebine. Tudi priročna številka prinaša mnogo strokovno tehnične in zanimive gradiva.

Ob četrtem letniku Slavistične revije

V založbi Državne založbe v Ljubljani izhaja poleg drugih revij tudi pet naših znanstvenih revij, ki izhajajo polletno ali pa kot zborniki. Te revije so: Slavistična revija, ki ima že IV. letnik, dalje Zgodovinski časopis (tudi IV. letnik), Geografski vestnik (XXIII. letnik, kar so vsi štiri tudi predvojni letniki), Slovenski etnograf (III. letnik) in kot najnovejša Slovenska glasbena revija (I. letnik). Izdala je tudi I. letnik Aihelozškega vestnika, ki ga za zdaj v II. letniku izdaja Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Ti znanstveni časopisi, ki so obenem tudi glasbila odgovornih društev ozi. združenj, vedno predstavljajo našo znanost širno naše domovine in tudi širno sveta, saj zamenjujejo in posiljuje strokovna društva mnogih teh časopisov po vsem svetu.

Nedavno je izšla s prečiščeno zasnovo prva dvoletna številka (1.—2.) IV. letnika Slavistične revije, ki jo izdajajo Slavistično društvo v Ljubljani ter Institut za slovenski jezik in za literaturo pri Slovenski akademiji v Ljubljani. Za od osvoboditve izhaja Slavistična revija — edina svoje vrste pri nas — polletno v dvoletnih zvezkih. Taka do izdaje letno 4 številke v dveh sešitkih. Lani je bila prva dvoletna številka posvečena spominu Franceta Kidriča, druga dvoletna številka pa 60 letnici našega slavista in sedanega predsednika Slovenske akademije Frana Ramovša. Davi je bila ta številka zelo obsejna, poudaril ni mogoče biti v njej objavljeno vse gradivo, ki so ga napisali sodelavci, teden in prijatelji dr. Ramovša na ta njegov jubilejni zbornik. Ostalo sta za še precej gradiva, vlasti od domačin sodelavcev in zaradi tega je večina razprav in tudi nekaj zapiskov v tej številki že ostala nedruga za Ramovšev zbornik, kar ugredivati pri vsakem članku pripominja.

Uvodna razprava, ki jo je napisal dr. Fran Ramovš sam, svojim prijateljem in učencem v zahvalo, obravnava osnovno črto v oblikovanju slovenskega vokalizma. Pisatelj podaja zgodovinski razvoj slovenskih samoglasnikov in zlasti tudi njih tvorbo od praslovenske do našega današnjega knjižnega jezika ter njegovih narečij. — Anton Slodnjak razpravlja v tretjem delu svojih prispevkov k spoznavanju Prešernu in njegove dobe o problemu gzel. — Alfonz Gspan poroča o Prešernovem prevodu pesmi Anastazija Grina »Bončevska trojka«, katere rokopis je pridobil leta 1916 naša Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani iz zapuščine dr. Janeza Dielewsa, ki je dobil ta rokopis in še nekaj drugih iz ostaline po Francetu Prešernu. — Prof. Ivan Grafenauer razčlenjuje in razpravlja »Turki pred Dunajem« slovenske narodne pesmi, ki opevajo obrambo Dunaja ob obeh obleganjih po Turkuh v letih 1529 in 1683. V znanj Streljevi zbirki slovenskih narodnih pesmi je namreč objavljenih pet inštit treh pesmi o tem predmetu, ki so verjetno nastale v letih obleganja ozi. po obleganju. Ko so prihajali domov Slovenci, ki so se borili pred Dunajem. Obravnavano je tudi zgodovinski in kulturno ozadje teh pesmi. Isti avtor razglablja v zapiskih tudi o vprašanju, kdaj je bila nastanjena prva slovenska knjžna in ugotavlja, da je bila prva slovenska knjžna (Trubarjev »Katekizem«). Obravnavano je tudi zgodovinski in kulturno ozadje tega knjižnega dela. Izšla je koncepcija leta 1930, in to je bila druga Trubarjeva knjžna »Abecedarij in mali katekizem v slovenskem jeziku«. — V hrvaščini pisana razprava Tomaž Mlakar o slovenskih imenih, katere tri skupine je širilo krščanstvo ter končno na germanska imena, ki jih je širila germanizacija. Priimeke pa deli na imenske, nastale iz rojstnih imen; kraljevine, nastale iz krajevnih in ledušinskih imen; stanovske, ki so se izoblikovale iz avtor doleje neznanu, a važno pismo Primoža Trubarja, ki je bilo našemu v Državnem arhivu v Ljubljani, kamor je prišlo iz ljubljanske Stanovske arhive.

France Grivec nadaljuje v svojih »Priloge« podrobno analizo brzijskih spomenikov in piše v V. nadaljevanju o opisu mučenitva v ozir na pojem po lesu vešahov. — Stanko Bunc nas v »Pogledu v slovensko onomastiko« veda v zaključitve tvorbe slovenskih rojstnih in rodniških imen. Ugotavlja, da se slovenska rojstna imena po svojem izvoru lahko delijo na pet skupin: na stara slovenska in slovenska imena, ki so dediščina iz pradomovine; na hebrejska (vzeta iz svetega pisma); na grška in na latinska imena, katere tri skupine je širilo krščanstvo ter končno na germanska imena, ki jih je širila germanizacija. Priimeke pa deli na imenske, nastale iz rojstnih imen; kraljevine, nastale iz krajevnih in ledušinskih imen; stanovske, ki so se izoblikovale iz avtor doleje neznanu, a važno pismo Primoža Trubarja, ki je bilo našemu v Državnem arhivu v Ljubljani, kamor je prišlo iz ljubljanske Stanovske arhive.

klja, parabolnega kovinskega zrcala in asimilacijskega procesa v rastlinah.

M. W.

Govor Borisa Kidriča na skupni seji Zveznega sveta in Sveta narodov

(Nadaljevanje s 1. strani)

Če bi bili še tako zasnovani zaradi obrambe interesov socialistične skupnosti in celote — v praksi vendarle administrativni in birokratski značaj z vsemi njegovimi daljnosežnimi posledicami, t. j. z zaviranjem iniciative neposrednih proizvajalcev, z likvidacijo gospodarskega avtomatizma in poročastim negativnim, t. j. birokratske vloge državnega aparata v gospodarstvu.

Kakor je razvidno iz samih zakonov, se naš novi sistem gospodarjenja oziroma gospodarskega upravljanja izogiba omejenim nevarnostim na precej enostaven način. Za borbo proti posledicam omejenega disproporcionalnosti v strukturi naših proizvodnih sil uvaja tkzv. dodatni prispevek, kakor tudi davek na promet proizvodov, s čimer se lahko v zadostni meri in avtomatično z dobršnim delom po sami bančni poti — zahtevajo nezazeleni zaslužki posameznih podjetij ozir. panog, in da se z odvečnim administriranjem državnega aparata ne poruši avtomatizem v gospodarstvu.

Drugi objektivni pogoji, ki ga je treba omeniti, je tale: V letu 1952 za vključujemo v gradbenem oziru ključno kapitalno graditev. Ta vključuje zahteva od naše države večje gospodarske napore, kot pa bi jih dovoljeval čisti avtomatizem gospodarskega dogajanja. Toda delež obvezne investicijske graditve v razdelitvi narodnega dohodka 1952. leta je manjši, kakor je bil letos, pa smo že letos imeli gradbeni material v prosti prodaji, v glavnem brez ustreznih motenj v gospodarstvu oziroma v naših planih. Iz tega sledi, da pogoji naše ključne kapitalne graditve, čeprav bi bili še težki in bi zahtevali od države velike napore, vendar dovoljujejo, da uvedemo brez pretiranega strahu pred različnimi motnjami nov planski in finančni sistem. Hkrati bomo morali glede obvezne investicijske graditve strogo izvajati vse potrebne upravne ukrepe, katere dovoljujejo in določajo novi ekonomski zakon.

Tretji objektivni pogoj, s katerim moramo računati, da bi se pravočasno zavarovali pred motnjami, ki bi sicer lahko nastale z novim sistemom, je v tem, da smo prisiljeni glede na agresijo, ki nas ogroža in pa da bi ohranili svojo neodvisnost in možnost mirne socialistične graditve, izločati precejšen del našega narodnega dohodka za obrambne namene. To poudarjam zlasti zaradi tega, ker mora vsa naša gospodarska podjetja prežeti globoka zavest, da jih razvijanje iniciative, ki jo dovoljuje novi gospodarski sistem, v nobenem oziru ne osvobaja obveznosti do naše armade in obrambne sile naše države. Prav glede na možnost svobodne iniciative, ki jo nudijo naši novi ekonomski zakoni, je treba še bolj zaostri boj za striktno izpolnjevanje planskih obveznosti do armade in obrambne moči države.

Končno je treba — kot negativni objektivni pogoj — uvesti novega gospodarskega sistema, omeniti tudi dejstvo, da razredni boj v naši državi še ni končan, tako da so zaradi tega kapitalistični ostanki še aktivni. Ta negativni objektivni pogoj vedno učinkuje in bo učinkoval. Toda vse tisto bistveno iz novega planskega in finančnega sistema, kar bi lahko kapitalistični ostanki dejansko izbrabli v svoje namene, smo uvedli že v teku tega leta. Res je, da je izkušnja očitno pokazala, da se kapitalistični ostanki love za vsako novo možnost. Toda prav tako nedvomno je izkušnja pokazala, da ob primerni budnosti Partije, socialistične države in delovnega ljudstva novi gospodarski sistem ne nudi spekulacij objektivno nič več pogojev, kakor jih je imela tudi prejšnja administrativna načina socialističnega gospodarjenja. Nasprotno, novi gospodarski sistem njene možnosti omejuje zato, ker nudi socialističnemu sektorju našega gospodarstva vse pogoje, da kapitalistične ostanke in spekulacijo točne ne le administrativno, temveč tudi ekonomsko.

Dovolite mi, tovariši ljudski poslanci, da potem ko sem poudaril nekater objektivne pogoje, ki bi mogli do določenega obsega negativno vplivati ob uvedbi novega gospodarskega sistema — če se naše gospodarstvo ne bi zavedalo teh nevarnosti — omenim sedaj tudi tiste subjektivne činitele, na katere se v boju za dobro funkcioniranje novega gospodarskega sistema moramo in moramo zlasti nasloniti in jih še bolj razvijati in utrjevati.

Prvi tak subjektivni činitelj je zavest našega delavskega razreda in naših delovnih množic sploh. Brez te zavesti ne bi zmagovali v sedanjem težkem boju za zgraditev našega socialističnega gospodarstva. Toda pred to zavest se v uvedbo novega gospodarskega sistema kot višje oblike socialističnega gospodarjenja, postavljajo nove in še odgovornejše naloge. Torej je treba naš ekonomski boj in naše organizacijsko delo v našem gospodarstvu še bolj kot doslej povezovali z vsestranskim delom za dvig in razvoj socialistične zavesti naših delovnih ljudi. Tako delo za dvig zavesti se mora razvijati tako v okviru samih delavskih svetov in delavskih upravnih odborov kot tudi v najširših vrstah delavskega razreda in delovnega ljudstva. Pred našimi političnimi in sindikalnimi organizacijami so torej velike naloge. Njihova vzgojna vloga se prav v tistem smislu, v katerem je govoril iz tih skupščini in pred letom dni tovariši Tito, z uvedbo novega gospodarskega sistema, od dneva do dneva večja. Posebej poudarjam, da bomo morali delavske svete in delavske upravne odbore usposobiti za njihovo odgovorno funkcijo in jim dati toliko ekonomističnega znanja, da bodo do kraja razumeli različna prečeta gospodarska vprašanja in njihovo medsebojno povezanost, ki je precej komplicirana. Od stopnje ekonomsko-politične zavesti delavskih upravnih odborov in delavskih svetov, od njihovega spoznanja gospodarskih

procesov, ki jih upravljajo, od stvarnega razumevanja teh procesov in njihovih medsebojnih zvez, je odvisna konec koncev tudi dejanska stopnja naše socialistične demokracije, t. j. resnične udeležbe delovnih ljudi pri upravljanju gospodarstva in države.

Drugi subjektivni činitelj, na katerega se moram še naprej opirati je državni aparat v našem gospodarstvu. Mislim, da moramo in moramo prav danes ko z izdajanjem novih ekonomskih zakonov, dokazujemo svojo dosledno borbo proti vsem nevarnostim birokratizma in birokratizacije, poudariti tudi pozitivno vlogo državnega aparata. Navzlic napakam, ki so vedno bile in bodo, dokler delamo, je naš državni aparat v gospodarstvu prenašal velikanska bremena med našo socialistično graditvijo. So sovražne tendence, ki bi rade borbo proti birokratizmu izmalicile v tem smislu, da bi se spremenila v borbo proti avtoriteti državnega aparata sploh. Toda ta državni aparat nam je izredno potreben ne le za pobijanje vsakovrstnih kontrarevolucionarnih elementov, temveč tudi za normalno funkcioniranje novega gospodarskega sistema. Njegova vloga se je seveda v mnogem spremenila od vloge prejšnjih let in se bo še menjavala, toda hkrati moramo spovedati, da brez solidnega državnega aparata v gospodarstvu socialistična skupnost danes ne bi mogla funkcionirati kot je treba in bi se lahko razni partijski interesi, ki pozabljajo skupno korist socialistične družbe, razvili do zelo nezaželenih obsegov.

Rad bi naglasil, da se naš aparat v gospodarstvu danes v svojem precejšnjem delu sestoji iz starih revolucionarnih kadrov Partije. Prevrščanja naše splošne linije glede borbe proti birokratizmu so privedla ponekod do tega, da so pozabljali prav na vlogo teh starih kadrov. Tak pojav gre konec koncev na roko samega sovražnika, kajti kdo drugi kot stari kadri, je nosil na svojih plečih od prvega dne revolucije pa prav do danes odgovornost za izvajanje najtežjih nalog? Prav stari revolucionarni kadri so privedli med drugim tudi do tega, da lahko danes uvajamo novi gospodarski sistem. Hkrati z delavskimi sveti predstavljajo stari revolucionarni kadri največje poročstvo, da bo ta gospodarski sistem v resnici funkcional.

Bistvo zakona o planskem upravljanju narodnega gospodarstva je razlikovanje med družbenimi plani in samostojnimi plani gospodarskih organizacij. Predlog zakona o planskem upravljanju narodnega gospodarstva poudarja to razlikovanje že v prvem členu svojih osnovnih določb, kjer je rečeno: »Upravljanje narodnega gospodarstva se izvaja na temelju družbenega plana FLRJ (zvezni družbeni plan), družbenih planov ljudskih republik, avtonomnih enot, okrajev in krajev in na temelju samostojnih planov gospodarskih organizacij.«

S tem razlikovanjem se na eni strani načelno ugotavljajo obveznosti delovnih kolektivov do celotne socialistične skupnosti, na drugi strani pa se zagotavlja dejansko upravljanje gospodarskih podjetij s strani samih neposrednih proizvajalcev. V čem je po predloženem osnutku zakona o planskem upravljanju narodnega gospodarstva bistvena razlika med družbenimi plani in samostojnimi plani gospodarskih organizacij? Bistvena razlika je preprosto in jasno v tem, da se obveznosti do socialistične družbe neposrednim proizvajalcem odražajo samo v družbenih planih oziroma upravnih ukrepih, ki zagotavljajo izpolnitev teh planov. Samostojno planiranje gospodarskih organizacij pa je po predloženem osnutku v resnici stvar samih neposrednih proizvajalcev, torej popolnoma konkretna pravica, omejena izključno z obveznostmi iz družbenih planov in splošnih zakonitih predpisov o poslovanju gospodarskih organizacij.

Ta jasno poudarja 7. člen predloženega zakona, ki pravi: »Držec se osnovnih proporcij družbenih članov planirajo in poslujejo gospodarske organizacije in drugi proizvajalci samostojno v soglasju s pravicami in dolžnostmi, določeni z zakoni in drugimi predpisi.«

Vsiljuje se vprašanje, če obveznosti družbenih planov, ki jih določa predložen zakon, niso take narave, da bi mogle dejansko dušiti samostojnost in planiranje gospodarskih organizacij. Na to vprašanje odgovarjata zlasti določila — 1. in 2. člen predloženega zakona. 2. člen označuje vsebino določb družbenih planov z naslednjimi besedami: »Z družbenimi plani se odreja, s postavljanjem osnovnih proporcij proizvodnje in razdeljevanja, smer razvoja materialnih proizvodnih sil in izvaja osnovna razdelitev narodnega dohodka na potrošnji fond delovnih ljudi, na kapitalno izgradnjo in na druge splošne potrebe družbene skupnosti.« Kako si zakonski predlog o planskem upravljanju narodnega gospodarstva zamišlja določanje smeri razvoja materialnih proizvodnih sil in izvajanje osnovne razdelitve narodnega dohodka, dokazuje v največjem obsegu 12. člen. Ta namreč posamezno našteva vse osnovne proporce, s katerimi lahko zvezni družbeni plan določa smer razvoja materialnih proizvodnih sil in izvaja osnovno razdelitev narodnega dohodka.

Načel bom nekoliko podrobneje nekatere osnovne proporce iz 12. člena. Prvi proporcij je obvezni minimum izkoriščanja proizvodnje v posameznih gospodarskih panogah. Po predloženem zakonu odreja družbeni plan FLRJ ta obvezni minimum po gospodarskih panogah v celoti po ljudskih republikah. Na prvi pogled je jasno, da nalaga ta proporcij neposrednim proizvajalcem nek, popolnoma razumljivo obveznost do socialistične skupnosti. Ta obveznost jih ne ovira v njihovi lastni iniciativi kolikor seveda ne bi kdo lastno iniciativno sizenacevala z lenuharjenjem nedavlnostjo in neodgovornostjo do socialistične skupnosti delovnih

ljudi. Prvi proporcij se preprosto omejuje na to, da zahteva družba od neposrednih proizvajalcev, da proizvedejo vsaj toliko, kolikor je za funkcioniranje družbenega gospodarstva nujno potrebno, t. j. da obvezno izkoristijo z družbenim planom določeno minimalno stopnjo dejanske kapacitete v podjetju, ki ga upravljajo.

Drugi osnovni proporcij je obvezna investicijska graditev. Obvezna investicijska graditev, zamišljena kot proporcij v predloženem zakonu, se omejuje na osnovno investicijsko izgradnjo, torej na tisto investicijsko izgradnjo, ki dejansko odreja smer razvoja materialnih proizvodnih sil države, ostalo investicijsko izgradnjo pa prepušča družbeni plan razvoju iniciative delovnih kolektivov v okviru splošnih predpisov o investicijski graditvi. Seveda lahko družbeni plan določa tako neposredno osnovno investicijsko graditev, da ostaja za ostalo investicijo razmeroma malo materialnih in denarnih sredstev. Tako bo se stvar z družbenim planom 1952. leta oziroma s proporcijem obvezne investicijske graditve v družbenem planu 1952. Toda taki primeri so glede na daljši čas socialistične graditve vendar izjemna prava razdobja, v katerem se industrijsko zaostala socialistična država trudi, da bi se iztrgala iz krepeljevo podedovane zaostalosti.

Tretji proporcij predstavlja določanje plačnega fonda v celoti, po gospodarskih panogah in po ljudskih republikah, kateri je potreben za izrabo obvezne minimalne kapacitete. Poudarjam, da takšnega določanja plačnega fonda ni treba zamenjavati z dosedanjim distribuiranjem plačnega fonda po gospodarskih podjetjih. Z dejansko uveljavitvijo predlaganega zakona bo dosedanje administrativno določanje plačnega fonda odpadlo. Osnovni proporcij plačnega fonda, o katerem govori 12. člen, namreč ne pomeni administrativno določanje plačnega fonda, ampak obsega izključno družbeno normiranje plačnega fonda za določeno kapaciteto. Ta proporcij bo služil predvsem Narodni banki, da na podlagi čistega dobička podjetja izračuna in izplačuje podjetju dejansko doseženi plačni fond.

Cetrti proporcij, ki ga določa predlagani zakonski načrt, je povprečna stopnja akumulacije in družbenih fondov v razmerju do potrošnega fonda uslužbencev v proizvodnji, transportu in trgovini. Zvezni družbeni plan določa ta proporcij za vse FLRJ in ga razdeljuje po gospodarskih panogah oziroma gospodarskih področjih in ljudskih republikah. Ta proporcij je pravi pravi ekonomski in družbeno jedro vsega družbenega plana in določa, kakšen presežek proizvodov naj doseže delovno ljudstvo naše države v posameznih panogah proizvodnje, transporta in trgovine. Pri tem proporcij gre torej za osnovno razdelitev narodnega dohodka na potrošni fond delovnih ljudi in na presežek proizvodov, ki naj se uporabi bodisi za kapitalno graditev ali za družbene fonde, kakršni so različni socialni fond, vzdrževanje državnega aparata, vzdrževanje obojenih sil države itd. S tem proporcijem se torej določa temeljna ekonomska politika v naši državi. Očitno je, da je vprašanje temeljne ekonomske politike stvar celotne družbene skupnosti in da morajo to vprašanje reševati družbeni plani.

Peti proporcij iz 12. člena je v tesni zvezi s četrtim, je proporcij povprečnega stopnja presežek proizvodov, ki se v obliki doprinosov oziroma davka vplačuje v proračun po posameznih gospodarskih področjih. Ta proporcij v resnici določa, s katerim delom presežnega dela upravlja družba v celoti po svoji socialistični državi in kateri del presežnega dela ostane v neposredni upravi samih delovnih kolektivov oziroma v rokah posameznikov, kolikor gre za privatnega delovnega kmeta in obrtnika. Tudi za ta proporcij je

Šestdesetletnica Instituta za ribarsko biologijo v Rovinju

Letos je poteklo 60 let, odkar je bil leta 1891. ustanovljen v Rovinju v Istri Institut za biologijo morja. Institut se je lepo razvijal ter je zaslovel po svetu. Imel je stike z nad 200 podobnimi instituti. Izdaljal je tudi svoje lastne publikacije. Ob zlozmu Italije so Nemci in Italijani oropali institut in odnesli nad 8000 strokovnih knjig, ter nad 20.000 aparatov v Italijo.

Leta 1948. se je Institut v Rovinju začel obnavljati ter dobil imenu Institut za ribarsko biologijo. Počasi so nakupovali instrumente, naprave, akvarije, upravnik dr. inž. Viktor Križanec pa se je trudil, da bi Institut čim prej dosegel prejšnje stanje. Ribarska postaja na Reki je bila uklenjena, vsi njeni instrumenti in naprave pa preneseni v Rovinj. Institut je nedavno prešel v okvir Jugoslovanske akademije znanosti v Zagrebu ter je bil pridružen III. oddelku za naravoslovne znanosti. Za upravnika je bil po-

V novi osiješki tovarni mleka v prahu predelajo dnevno 10.000 litrov mleka

V Osijeku je pred 2 mesecema začela obratovati prva naša tovarna mleka v prahu. V novembru so v tovarni predelali dnevno 10.000 do 12.000 l mleka. Od tega so 60% predelali v prah, ostalo mleko pa so pasteurizirali in oddali za potrebe otrok v Osijeku in v okoljskih krajih. Ker na zimo mlečnost krav upade, predelujejo sedaj dnevno okrog 10.000 litrov. Tovarna dobiva največ mleka z Belja. Sedaj organizirajo v vsej Slavoniji odkupno mrežo za mleko, da bo tovarna spomladaj lahko izkoristila vso svojo zmogljivost. Kakovost izdelanega mleka v prahu je odlična, ker predelujejo samo polnozrelo mleko.

neloma jasno, da je družbeno vprašanje.

Šesti in sedmi proporcij se bolj tičeta odnosi med FLRJ kot celoto in ljudskimi republikami kot pa odnosi med socialistično družbo in neposrednimi proizvajalci, pa ju bom zato obdelal pozneje.

Očitno je, tovariši ljudski poslanci, da proporcij, s katerimi družbeni plani po predloženem zakonu zagotavljajo planirani razvoj materialnih proizvodnih sil in razdelitev narodnega dohodka, ne omejujejo samostojne iniciative delovnih kolektivov. Nasprotno, lahko bi celo rekli, da omejujejo ravno same družbene plane na tisti neizogibni minimum, brez katerega bi se socialistična družba vracala v kapitalistično anarhijo proizvodnje. Ugotoviti moramo, da pomeni predlagani zakon o planskem upravljanju narodnega gospodarstva originalno rešitev povezovalja maksimalne iniciative neposrednih proizvajalcev s planskim urejanjem proizvodnje in delitve kot tudi razvoja materialnih proizvodnih sil. Predložen zakon o planskem upravljanju narodnega gospodarstva varuje tako koristi socialistične skupnosti kot tudi samostojno iniciativo neposrednih proizvajalcev. Ne postavlja jih drugače proti drugemu, ampak jih spravlja v sklad kljub nekaterim, se zmeraj obstoječim negativnim tendencam v sami materialni podlagi naše družbe, takšni: vskladitev koristi socialistične skupnosti s široko iniciativo njenih sestavnih delov pa je tudi zares bistvo socializma.

Slišale so se trditve, da predloženi zakonski načrt neposrednim proizvajalcem z ene strani vse daje, z druge strani pa vse jemlje, ker med drugim dopušča tudi daljnosežne ukrepe, ki jih lahko izvajajo pristojni državni upravni organi. Drži, da so ukrepi v 31. in 32. členu predlaganega zakona zares daljnosežni. Na prvi pogled bi se lahko komu zdelo, da omogočajo, da se tako rekoč čez noč uvede stari administrativni sistem. Vendar pa se iz zakonskega besedila jasno vidi, da se ti ukrepi lahko uporabljajo samo za zavarovanje obveznosti družbenih planov, če jih posamezna gospodarska organizacija ali več teh organizacij ne izpolnjuje ali ne bo moglo izpolniti, nikakor pa v kakšen drug namen. Upravni ukrepi, ki jih določata 31. in 32. člen, so torej bistveno omejeni na proporcij družbenih planov in kot takšni pomenijo v primeru potrebe samo njihovo nadaljnjo konkretizacijo. Če bi jih uporabljali v kakšnem drugem smislu, v nasprotju s proporcij družbenih planov, bi bili nezakoniti. Razen tega daje 34. člen daljnosežne

Letošnja proizvodnja sladkorja 20.000 vagonov

Ve 20. decembra so naše sladkorne tovarne izpolnile svoj letni proizvodni plan: predelati pa morajo še zadnje količine pese, tako da se bo proizvodna kampanja končala šele v začetku januarja. Naše tovarne so bile letos postavljene pred velikansko nalogo: predelati nič manj kakor 180.000 vagonov sladkorne pese, to je trikrat več kakor v predvojnem povprečju. Proizvodna kampanja, ki se je začela že sredi avgusta, bo trajala vsega okrog 140 dni kakor še nikoli v zgodovini naše sladkorne industrije (druga leta so tovarne delale le po 2 meseca).

Celotna proizvodnja naših tovarn bo znašala v letošnji kampanji nad 20.000 vagonov, to je več, kakor znaša potreba naše domače potrošnje. Sedaj imajo v sladkornih tovarnah največje skrb, kam spraviti izdelani sladkor, ker so vsa skladišča napolnjena do vrha. Velik letošnji pridelek sladkorne pese ni samo rezultat dobre letine, mar-

nožnosti za pritožbe in ugovore gospodarskih organizacij.

Sprejemanje družbenih planov je po predlaganem zakonu docela demokratičen akt. Četrti člen določa, da sprejemajo družbene plane predstavniška telesa. 21., 22., 23. in 24. člen določajo, da morajo biti predloži za družbene plane pred predložijo predstavniškemu telesu poslani v razpravo gospodarskim združenjem, gospodarskim zbornicam, sindikalnim in združnim organizacijam in tudi ljudskim skupščinam ljudskih republik, če gre za zvezni družbeni plan, ozir. ljudskim odborom, če gre za republiške plane.

25. člen določa, da morajo vlade FLRJ, vlade ljudskih republik oziroma ljudski odbori med sestavljanjem planov zahtevati, naj ustrežajoče gospodarske organizacije pošiljajo osnutke svojih planov in klicati te gospodarske organizacije in gospodarska združenja k pretresanju svojih osnutkov.

Državni organi, ki vlagajo predlog za družbene plane, morajo poslati ljudski skupščini oziroma ljudskim odborom v pretresanje in odločitev pripombe, ki so jih dobili od ustrežajočih predstavniških teles oziroma gospodarskih združenj, zbornic in organizacij.

V skladu s splošnim socialističnim demokratizmom, ki prežema predloženi zakon, prihajajo v zakonskem osnutku v polnem obsegu do izraza tudi federativne pravice ljudskih republik. 14. in 15. čl. dajeta ljudskim skupščinam ljudskih republik daljnosežne možnosti, da na svojem območju sprejme določene odredbe zveznega družbenega plana, kolikor s tem ne porušijo osnovnih proporcij. Hkrati je treba omeniti, da ustrezne konsekvence glede odnosa med celoto FLRJ in ljudskimi republikami upošteva tudi predloženi zakon o proračunu. Ta razveljavlja jake imenovani splošni državni proračun, ker je gospodarska celota FLRJ že dovolj zagotovljena z osnovnimi proporcij zveznega družbenega plana. Po predloženem zakonu o proračunih sprejema vsako predstavniško telo, od Ljudske skupščine FLRJ pa do lokalnih ljudskih odborov svoj proračun samostojno na podlagi lastnega proračuna dohodkov in izdatkov.

Tovariši ljudski poslanci, predlogi novih ekonomskih zakonov so rezultat dela, ki trajajo že dalje časa. Bistveno za njihovo pripravo je bila konfrontacija med teoretičnimi postavkami in praktičnimi možnostmi. Ta konfrontacija je pokazala, da smo na podlagi dosedanje socialistične graditve že sposobni izvajati zakone, kakršni so bili

vam predloženi. Prepričan sem, da praksa njihovega izvajanja ne bo razočarala našega delovnega ljudstva v njegovih pričakovanjih, zato pa vas prosim, da predložene zakone sprejmete.

Govor tovariša Borisa Kidriča so ljudski poslanci pozdravili z dolgotrajnim plaskanjem.

Naša industrija cementskega letos dosegla rekordni izvoz

Tovarne cementske v Hrvaški, predvsem v Dalmaciji, so letos izvozile v 16 prekomorskih držav okrog 340.000 ton cementskega nasproti 300.000 tonam v lanskem letu. Tako velikega izvoza cementske kakor letos naša industrija še nikoli ni zabeležila, zlasti ne pred vojno, ko je znašal letni izvoz okrog 140.000 ton. Največ cementske je bilo letos izvoženo v Argentino, Brazilijo, Transjordanijo, Izrael, Malto in Turčijo. Ves izvoz je posredovalo uvozno in izvozno podjetje »Dalmacija — cementske«, ki je skrbelo tudi za izvoz dalmatinskega in istrskega marmorja, opeke, boksita itd. Letos so bile izvožene tudi večje količine specialnega aluminoznega cementske »Istra — brand«, in sicer v Italijo, Avstrijo, Ameriko in druge dežele.

Začetek industrije radijskih aparatov v Sloveniji

V prihodnjih dneh se bosta pojavila v Ljubljani dva nova tipa standardnih radijskih aparatov, katerih sestavnimi deli so kupljeni pri francoski tvrdki »RTA« in avstrijski tvrdki »Ingenlema«, medtem ko je okusno in kvalitetno izdelano ohišje domačega izvora. Aparate izdelujejo in montirajo podjetja Instituta za elektroizvoze v Ljubljani, ki bodo do konca leta dala trgovski mreži okrog 500 aparatov. V institutu za elektroizvoze se hkrati pripravljajo, da bi v svojih podjetjih omogočili domačo proizvodnjo celotnih radijskih aparatov. Nameravajo je, da bodo ta podjetja ob koncu prihodnjega leta že izdelala prvo serijo aparatov, ki bodo sestavljeni izključno iz domačega materiala, izdelanega v teh podjetjih, razen elektronov. V več novih oddelkih so že začeli serijsko izdelovati posamezne dele aparatov, kakor visokofrekvenčne upore in kondenzatorje, za ostale dele aparatov pa imajo že originalne prototipe. Člani instituta hkrati študirajo najprimernejše konstrukcije radijskih aparatov in pripravljajo orodje za serijsko proizvodnjo, pri čemer upoštevaajo, da morajo biti domači radijski aparati čim cenejši.

V Srbiji je bila letos proizvodnja električne energije za 136% večja kakor pred vojno

V četrtletju se velike električne centrale pod vodstvom Glavne direkcije elektrogospodarstva LR Srbije izpolnile svoj letošnji proizvodni plan. Do tega dne so proizvedle 395 milijonov kilovatih ur električne energije. Skupaj z lokalnimi električnimi centralami bo celotna proizvodnja električne energije v Srbiji do konca leta dosegla 650 milijonov kilovatih ur nasproti 611, 535, 462, 367 in 323 milijonov v prejšnjih 5 letih oziroma 275 milijonov v letu 1939. Tako je bila letos proizvodnja električne energije v primeri z letom 1939 za 136% večja.

Tako povečanje proizvodnje električne energije so deloma omogočile nove elektrarne, ki so bile zgrajene po osvojitvi, kakor n. pr. obe veliki termoelektrarni pri rudniku Kostolac, nadalje novi termoelektrarni Cuprija in Zvezdan ter hidrocentrale Sokolovica na Timoku, medtem ko so bile termoelektrarne Zrenjanin, Subotica in Aleksinac razširjene. Povečanje proizvodnje pa je omogočilo tudi boljše izkoriščanje starih elektrarn. Tako je velika beograjska električna centrala dala leta 1939 le 57 milijonov kilovatih ur, letos pa bo dala do konca leta z istimi napravami 120 milijonov kilovatih ur. Potrošnja električne energije se je povečala predvsem v industriji. Za elektrifikacijo dežele so po osvojitvi zgradili okrog 2400 km novih visokonapetostnih daljnovodov s potrebnimi transformatorskimi postajami. Prihodnje leto bodo velike republiške centrale proizvedle po planu 420 milijonov kilovatih ur električne energije, čeprav bodo nove hidrocentrale Osvarbanja, Seljašnica in Raška začele obratovati šele ob koncu leta.

IZ NAŠIH KRAJEV

Hrastnik. Za lepimi uspehi ljudskih univerz v Zagorju, Radečah in v Lokih pri Zidanem mostu tudi Hrastničani niso hoteli zaostajati. Napravili so obširen načrt za predavanja, za katera so izbrali zanimive teme. Tako pripravljajo predavanja »Pogled v vesolje«, »Razvoj kemije za 200 let nazaj«, »O atomski energiji«, »O narodnih in o reševanju narodnega vprašanja«, »Nevarnosti električnega toka«, »Od rube do trčnice in še več drugih zanimivih predavanj. Predavanja bodo imeli vsakih 14 dni, načelno za zgornji in spodnji del Hrastnika. Prvo predavanje so že imeli. Direktor hrastniške kemične tovarne je predaval o »Razvoju kemije v zadnjih 200 letih«. Udeležba je bila precejšnja. Kaj in kako pa mislijo v Trbovljah? S. S.

Sempeter pri Gorici. Pred dobrim letom je bilo izročeno svojemu namenu tukajšnje zdravilišče za kostno tuberkulozo. Ni mogoče izraziti hvaležnosti bolnikov do vsega zdraviliške osebja, zlasti pa še do docenta dr. Franca Derganca, ki posveča bolnikom vso svojo toploto skrb. Ker je pri dolgotrajnem ležanju potrebna bolnikom tudi razvedrilo, je uporaba zdravilišča poskrbela za primeren dvorano, v kateri so priredili že več predstav. Tudi domača sindikalna organizacija zelo živahno deluje na kulturno-prosvetnem polju, skrb pa tudi za gostovanje tujih gledališč, tako da se bolniki kar najbolj prijetno počutijo. Zdravilišče ima tudi lepo urejeno bogato knjižnico, ki jo bolniki pridno uporabljajo in se tako razvedrijo. U. U.

V mestnih opekarnah v Ljubljani so izdelali s pomočjo nekaterih drugih podjetij nov stroj za izdelovanje opeke, ki ima precej večjo zmogljivost kakor podobni stroji iz drugega časa.

Lepi uspehi tekmovalja v Tolmini

Pripadniki predvojaške vzgoje so se ves čas tekmovalja polnoštevilno udeleževali vaj. V tem času so si uredili tudi kabine. Več mladincev se je pridružil v strelsko družino. Na manevrih Protiletalske zaščite so prav tako polnoštevilno sodelovali.

V organizacijah Ljudske tehnike so že dlje časa telefonski, fotoamaterski, radioamaterski in folniarski tečajji. Prav tako je Ljudske tehnike organizirala tri predavanja o spoznavanju vojne tehnike ter štiri o motorjih in strojih. Izvedla je tudi motorne patrolne tekme in tekmovalne kajakašev na divjih vodah. Pri elektrifikaciji vasi Čadrg in Zadar so člani Ljudske tehnike organizirali daljnovod in nizkonapetostno omrežje.

V strelsko družino je prišlo 21 novih članov. Imeli so tudi 6 strelskih vaj. Gasilci so imeli 15 suhih in 5 mokrih vaj, sodelovali so na vseh vajah Protiletalske zaščite v Tolmini, Bovecu, Kobaridu.

Lepi uspehi so dosegli tudi avstravstveni delavci in študenti izdelega križnega okrajno čevljarsko podjetje, okrajno avtopodjetje in drugi. Protiletalska zaščita je organizirala več tečajev. Izvedli so vaje s posameznimi službami PLZ ter vaje s vsemimi službami.

Kakšen je namen letošnjega popisa živine, perutnine in čebelnih panjev

Po odredbi Gospodarskega sveta FLRJ, ki je izšla v Uradnem listu številka 52/51, se bo v dnevi od 16. do 20. januarja izvršil v vsej državi popis živine, perutnine in čebelnih panjev. S tem popisom bomo zajeli naslednje vrste živali: konje, meze, muhe, osle, goveda, ovce, prašiče, koze, domače zajce, perutnino in čebelne panje.

Ta popis bo sedmi po osvojitvi in se bo navedel v Uradnem listu številka 52/51, se bo v dnevi od 16. do 20. januarja izvršil v vsej državi popis živine, perutnine in čebelnih panjev. S tem popisom bomo zajeli naslednje vrste živali: konje, meze, muhe, osle, goveda, ovce, prašiče, koze, domače zajce, perutnino in čebelne panje.

Vsakemu je znano, da je živinoreja ena najvažnejših kmetijskih panog, ki posredno ali neposredno vpliva na razvoj ostalih panog v kmetijstvu. Od domačih živali dobimo celo vrsto proizvodov za prehrano ljudi (mleko, sir, maslo, jaja, mast, meso itd.) in druge dragocene surovine za prehranjevalno, tekstilno, usnjarsko in kemično industrijo (meso, volno, kožo, kosti). Skratka živinoreja je panoga brez katere človeštvo ne bi moglo obstajati. Živali nam dajejo prirodni gnoj za poljedelstvo, vinogradništvo in sadjarstvo in delovno silo v vseh panogah kmetijstva in izven teh glede na stopnjo mehanizacije, ki je pri nas šele v razvoju.

Na podlagi skupne lastne zemlje vsakega gospodarstva bomo dobili strukturo gospodarstev po velikostnih skupinah. N. pr. vsa gospodarstva bodo razvrščena v 20 velikostnih skupin. Državni in zadržni sektor sta razdeljena na 8 skupin, privatni pa na ostalih 12 skupin, in sicer v skupine do 0,05 ha skupne površine, od 0,06 do 1 ha, od 1,01 do 2 ha, od 2,01 do 3 ha, od 3,01 do 5 ha itd. Razen tega bomo tudi dobili podatke o razvoju našega zadržništva na vasi iz površin njiv, travnikov, senožiht in pašnikov bomo lahko izračunali krmsko bazo za vse vrste živali, ker brez tega ni mogoče določiti meje zmogljivosti živinoreje.

S primerjavo s prejšnjimi popisi bomo ugotovili napredek ali nazadovanje, po velikostnih skupinah) starostni sestavi živali, stalez plemenske, delovne in glavne živine itd. Iz teh sicer skopov navedenih podatkov, ki jih hočemo s popisom živine dobiti mislimo, da je namen, za katerega jih zbiramo, dovolj jasen vsakemu državljanu, ne glede na to ali je kmet, nameščene ali delavec — da je popis nujna obdržavna potreba.

Gorenjska železnica in sodobni turizem

Pred dveletni je minilo 81 let, odkar je bila zgrajena gorenjska železnica in bila izročena svojem namenu.

S to progo je bila izvedena prometna zveza med progo Južne železnice in Ljubljani in med Rudolfovo železnico čez Trbiž in Beljak in od tam do njenega izhodišča St. Valentina pri Linzu ob Donavi. Zato se je gorenjska proga za avstro-ogrsko monarhijo imenovala Rudolfova železnica.

Ta železnica je bila v tistih časih prva in edina pomembnejša prometna žila za gospodarsko visoko razvito gorenjsko pokrajino. Njen pomen pa je še bolj narasel z ugodnim razvojem železarstva, lesne industrije in turizma na Gorenjskem, ker je bila prvotno za širši svet. Zato je promet na tej progi stalno naraščal.

Kot enotina proga predstavlja najbolj drobno nit v prometnem omrežju med Ljubljano in Trbižem na eni ter med Beljakom in Celovcem na drugi strani. Njena zmogljivost je že davno dosegla svoj vrh glede na velik osebni promet, na težak tovorni promet (ruda, staro železo, prenog) in na hudo stremec med Otočani in Lescaim, ki znaša 14,28 pro mila in na veliko krivino med postajama Globoko in Lesce.

Glede na stalno naraščajoči osebni in tovorni promet je že pred desetletji nastala potreba po zgraditvi drugega tira, toda za to ni bilo pravega razumevanja pristojnih čimteljev. V teku let so bila zgrajena postajališča in izboljšana Medno, Gorenja vas, Reteče, Zabnica, Sv. Jošt, Hrušica, Gozd Martuljek, Podkoren in Planica v zadnjem času pa še Besnica in Globoko. S temi postajališči se je železnica zelo približala manjšim naseljenim ob progah, obenem pa se je silno oddaljila od našega alpskega sveta, ki ga objema-

ta postaji Planica in Bohinjska Bistrica.

Med Ljubljano in Planico je 25 postaj in postajališč. Če trajajo povprečni postanki vlakov na postajah in postajališčih 3 minute, potem znaša to skupaj 75 minut ne glede na to, da vlaki počasneje vozijo proti postajam in da se jih pri odvozu s postaje ne more tako spraviti v normalno hitrost. V resnici pa imajo vlaki na postajah Skofja Loka, Kranj in Lesce daljši postanek, na Jesenicah pa celo turo in včasih tudi več. Osební vlak, ki odhaja iz Ljubljane proti Planici in Gorici ob 5,10, privozi na Jesenice ob 7,35, odhaja pa proti Bohinju ob 8,25 in proti Planici ob 8,45 in privozi v Planico šele okoli 9,30 uri. Tako trajajo vožnja na približno 93 km dolgi progi 4 ure 20 minut ali povprečno 22 km na uro; to je brzina, ki jo doseže vsak kolesar na makadamski cesti. Postaje in postajališča so si med seboj oddaljene povprečno 3,600 metrov ali pol ure hoda.

Gorenjska železnica je v zadnjih letih še prav posebno hudo obremenjena. Težko obteženi tovorni vlaki silno zavirajo osebni promet. Osební vlaki imajo zaradi tega pogoste in občutne zamude, kar povzroča veliko nevoljo in tudi škodo potujočim ljudem. Delavci, ki se vozijo s širokega podelja na Jesenice in na Javornik na delo, so po 12 ur ali celo več z doma. Pri tem pa trpi njihova zmogljivost, skrajšan je njihov delovni čas in njih zaslužek, zaradi česar trpi tudi njihova delovna storilnost. Tako ali pa celo še težje so prizadeti planinci, izletniki in dopustniki, ki odhajajo iz Ljubljane ob 5,10 in pridejo v Planico ali Bohinjsko Bistrico nekele ob 10. In sicer ob zelo dragi in neudobni vožnji. Pri vsem tem so trpel tujski promet v Zgornji Savski dolini in v bohinjski kotlini, trpeli bodo planinski domovi in hoteli v osrčju našega planinskega sveta.

Obenem s progo ne ustrezajo sodobnemu železniškemu prometu postaje v Kranju, v Lescaim in na Jesenicah, ki so običajno prenatrpane s tovornimi vagoni, tako da je odprava potniških vlakov s teh postaj včasih zelo zamotana in zamudna.

Gorenjska železnica proga, ki vodi v najlepše predele našega planinskega sveta, bo morala čimprej dobiti drugi tir in električni pogon in se bo morala popolnoma prilagoditi hitrosti, točnosti in sodobnosti, ki so običajne na železnicah v sosednjih državah.

S. M.

Tovarna kmetijskega orodja v Batujah je presegla letni proizvodni plan za 10%

Edino večje podjetje kovaške stroke na Primorskem je tovarna kmetijskega orodja v Batujah na Gorickem. Delovni kolektiv te tovarne je častno izpolnil svojo letošnji proizvodni naloge in je počastil dan Jugoslovanske armade s tem, da je za 10% presegel proizvodni plan. Med delavci se posebno odlikuje 22 kratni udarnik strojni kovač Herman Furlan. Za izredne zasluge v podjetju in političnem delu na vasi pa je bil 15 kratni udarnik Spanjol Jožef na predlog upravnega odbora postavljen v podjetju za obratovanje. Za dosežene uspehe gre velika zasluga tudi vajencem, ki so letos postali mojstri in se že kosajo v proizvodnosti in vestnosti v delu, kakor tudi v kakovosti dela s svojimi učitelji mojstri. Za zgrad mladinskemu aktivu v tovarni pa sta Stanko Vodovivec in Mir, Lisjak, ki sta lani v decembru opravila mojstrski izpit.

Tovarna je izdelala letos nad 120 ton raznovrstnih motik, 10 ton pluznih delov in 10 ton raznega drugega poljedelskega orodja. Po njenih izdelkih ne povprašujejo samo na Primorskem, temveč tudi v Dalmaciji in celo v Crni Gori ter Bosni in Hercegovini, tako da so si zagotovili trg tudi za prihodnje leto in bodo zaposlili vso delovno silo.

Gospodarski kot so, so si v tekočem letu preskrbeli sami dve tretjini surovin, po planu določenih pa so prejeli samo eno tretjino. Pri tem so izkoristili tudi odpadke in iz njih prekovali novo orodje. Predelovali so tudi razno nekurantno blago, zraven tega pa so izvrševali tudi razna uslužbena dela in popravila kmečkega orodja. Zato je njihova delovna zrna tem bolj pomembna.

J. P.

Volitve v mladinskih organizacijah na Gorickem

Na Gorickem se zaključujejo volitve v mladinskih organizacijah. Volitve so bile že v 128 aktih in povsod, kjer so volili, so potekali tudi poročila o opravljenem delu. Iz teh poročil je razvidno, da obiskuje večerne izobraževalne tečaje nad 1000 članov mladinskih organizacij. Živahno in uspešno je tudi sodelovanje v kulturnih in prosvetnih društvih, v kulturnih igrah, v družinskih in pevskih zborih. Mladinci so pomagali tudi pri raznih gospodarskih akcijah. Po izkušnjah, pridobljenih med takim delom, izbirajo tudi nove člane za vodstvo mladinskih aktivov. Izvolili so največ mladincev, ki so se vrnili iz armade po odsluženem roku. Povsod, kjer so pomagale frontne organizacije so volitve dobro uspele. Kjer te pomoči ni bilo, pa uspehi niso bili zadovoljivi. Tako n. pr. so v Selu na Vipavskem kandidati odklanjali funkcije. Tudi da je mladinska organizacija nepotrebna, ker delajo njeni člani že v gasilskem društvu.

J. P.

Ustanovitev ljudske knjižnice in čitalnice v Kočevju

Pretekli teden so v Kočevju ustanovili in odprli okrajno ljudsko knjižnico in čitalnico. Za ustanovitev te kulturne ustanove, ki je za Kočevje in njegovo zaledje velike važnosti, se je zlasti mnogo prizadevala Ljudska prosveta v Kočevju s tajnikom tov. Sercerjem na čelu. Svoje prostore je naša knjižnica v arhitektonsko okusno dekorirani dvorani bivše vile Skubic. Knjižni, ki jih je več tisoč in so primerno urejene, je v glavnem preskrbela Ljudska prosveta. Poleg del domačih književnikov, je tudi nekaj del iz svetovne literature, potem mladinske, politično-vzgojne in strokovne literature. Knjižnici ne manjka tudi čtivo iz zgodovine naše narodnoosvobodilne borbe. Z novimi knjigami pa se bo knjižnica še nadalje izpopolnjevala tudi iz antikvariatov. Z novoustanovljeno knjižnico so združili še bivšo knjižnico okrajnega sindikalnega sveta ter nekaterih podjetij in sodobnih knjižnic, kar bo le tako osredotočena literatura najbolj služila svojemu namenu. Ko bo dostopna vsemu ljudstvu, knjižnica odprta, je zložena tudi s našim domačim dnevnim tiskom, naročili pa bodo tudi še nekaj tuzemskih časopisov.

-ap.

VSE NAROCNIKE SLOVENSKEGA POROČEVALCA opozarjamo, da lahko naročijo in plačajo naročnino za našo ponedeljsko izdajo, ki znaša mesečno 20.— din istosčno s naročnino za dnevno izdajo. Znašajte, da na hrbtni strani srednjega dela položnice pripominjajo, da želijo list prejemati tudi v ponedeljek.

UPRAVA SLOVENSKEGA POROČEVALCA

Narodni heroj MILAN ZABUKOVEC-MILOŠ

Rodil se je 27. IV. 1923. v Zadobrovi. Takoj po kapitulaciji stare Jugoslavije se je vključil v delo mladinske organizacije na terenu v Zadobrovi. Takoj je začel zbirati orožje, municijo, sodeloval pri napisnih in listkovnih akcijah. Zaradi svoje požrtvovalnosti in aktivnosti je bil že leta 1941. sprejet v organizacijo SKOJ. Avgusta 1941. leta je vstopil v prve partizanske grupe na Moljniku in Pugaldu pri Ljubljani. Ze v prvih manjših patrolnih akcijah se je izkazal kot hraber borec. Novembra 1941 je bil postal mitraljezec v I. bataljonu 2. grupe odredov. V tej enotici se je udeležil vseh borb, ki jih je ta grupa vodila na področju Dolenjske in pozneje Stajerske. Kot mitraljezec se je posebno izkazal v borbi na Pugaldu 23. 1942 in ob priliki prehoda 2. grupe odredov iz Dolenjske na Stajersko v tridnevni borbi na Jančah, kjer je padlo nad 350 Nemcev. Meseca maja 1942 je bil kot hraber mitraljezec pritegnjen v zaščito Glavnega štaba Slovenije. Tedanja zaščitna četa Glavnega štaba in CK je vodila težke spopade kar s celimi enotami italijanske vojske. V tej četi je bil najboljši borec tovariš Miloš Mmogokar, je sam s svojim mitraljezom zadrževal Italijane in tako kril umik Glavnemu štabu in Centralnemu komiteju KPS ter ostali četi. Tak je ostal tudi kasneje vse do konca vojne. Bil je najboljši med odličnimi borci. Prav gotovo je njegova zasluga, da je vsa četa častno izvrševala zadane naloge. S tem noči zaslužio tudi zato, da se je Glavni štab Slovenije sploh mogel držati na področju Podlipoglavja. Ist. velja tudi za področje Dolomitov, ko sta se tam zadrževala Glavni štab Slovenije in Centralni komitej KPS.

Ko sta se morala Glavni štab in CK umakniti iz Dolomitov, je nastala zelo težka situacija. Nemci in Italijani so stisnili Glavni štab in CK ter zaščitni bataljon v Bevkovo grapo. Tedaj je odlično reševal situacijo s svojo neizmerno hrabrostjo Kril je umik Glavnega štaba in CK ter vsega bataljona s tem, da je sam stojel kosil s svojim mitraljezom, zdej po Italijanih, zdej po Nemcih. Sploh je značilno za njegovo, da je kosil s svojim mitraljezom vedno stoje. Bil je vedno hraber in to predvsem hraber. Znašel se je vedno na najtežjem mešu in je sam

iskal najbolj kritično mesto. Ko so na primer v Dolomitih vdrli Italijani s kamioni in dotlej osvobodeno dolino, je vse bežalo in se umikalo. Miloš je to videl in prosil, da mu dovolijo poseči vmes. Sam je šel s svojim mitraljezom in z nekaj borci ter napadel Italijane iz neposredne bližine. Italijani so bežali in se nis, upali dalje.

Takih in stličnih njegovih junastev je še nešteto. Vsaokrat, ko je posegel v borbo, je izvrstno opravil svoj posel. Po kapitulaciji Italije je kot mitraljezec spremljal takratnega sekretarja CK KP Slovenije tovariša Leskoška Franca — Luko na Primorsko, kjer se je posebno izkazal ob priliki nemške ofenzive in Trnovskem gozdu, ko je z mitraljezom kril umik tovariša Leskošku in članom Oblastnega komiteja za Primorsko. Pozneje se je izkazal kot izredno hraber ob priliki, ko sta bila tov. Leskošek in Aleš Bebler obkoljena od Nemcev pri Ponikvah na Krašu. Vdržal je celodnevno obkolitev in ubil komandanta nemške enice, kar je bil vzrok, da so se Nemci umaknili Letu 1944 je spremljal delegacijo Glavnega štaba Slovenije v Vrhovni štab v Drvar, kjer se je udeležil borbe ob priliki napada SS oddelkov na Vrhovni štab v Drvarju.

Kot delavec z močno elementarno proletarsko zavestjo se je vključil v osvobodilni pokret z vsem srcem in silnim poletom. V NOV je ostal neprekinjeno skozi vso narodno osvobodilno borbo, zdej pa je oficir Jugoslovanske ljudske Armade s činom majorja. Kot vojak od nog do glave je s skrajno požrtvovalnostjo in brezprimerno hrabrostjo izražal tudi svojo globoko privrženost Partiji in stvari socializma ter največji čustovodnost do Partije, posebno v času od leta 1942. do osvoboditve, ko je bil osebni spremljevalec tov. Mačka, Leskoška in Kardelja. V nešteto primerih je reševal s svojim mitraljezom najtežje situacije in mnogokrat tudi življenja teh najdragocenejših vodilnih tovarišev. Treba se reči, da je svojo nalogo vseskozi odlično izvrševal. Bil je ponosen na veliko nalogo, ki mu jo je zaupala Partija in vsi vodilni tovariši, katere je spremljal po vsej Sloveniji ter v Drvar pa so se počutili varne v njegovem spremstvu v še tako težkih situacijah.

V senci Gorjanskega strahu

V senci našim člankom »Dobravskega kovač — strah Gorjancev« nam je Okrajna zveza kmetijskih združenj v Krškem poslala tole poljansko:

Krško, dne 22. XII. 1951.

Uredništvo »Slov. poročevalca«, Ljubljana.

V Vaši številki XII/290 z dne 13. XII. 1951 ste med drugim na 3. strani objavili članek »Dobravskega kovač — strah Gorjancev«, v katerem je večkrat omenjena Okrajna zveza kmetijskih združenj Krško.

Z ozirom na to, da OZKZ ni imela s omenjenim nobenega poslovnega stika, smatramo za potrebno, da se objavi preključna navodila omenjenega članka, v kolikor se tičejo OZKZ Krško. V kolikor pa je imel omenjeni kovač kakršen koli stike s kakšno zadržno organizacijo, pa naj se navaja ista. V nobenem primeru pa ne moremo dopustiti, da navajate neupravičeno našo zvezo, ker to krni njen ugled.

S. I. — s. n.

Predsednik: (Dragan Franc).
Za predsednika: Zupančič I. r.

Avtor članka »Dobravskega kovač — strah Gorjancev« pa nam piše:

V Ljubljani, 26. dec. 1951.

Dogodki po objavi članka »Dobravskega kovač — strah Gorjancev« 13. dec. t. l. kažejo, da se je pod Gorjanci odprl hudo gnojen čir. Preden so kovača prijeli, je še tekal od hiše do hiše oskodovalnih kmetov in poskušal dobiti izjave, da jih ni oskodoval. Domačini tudi menijo, da se vsi oskodovalci ne bodo niti oglašili, če nimajo neposrednih dokazov, kdo jim je iz gozda odpeljal čevre, čeprav so si sami zase na čistem; da ni kovač morda niti glaven krivec in da jih je še nekaj, ki sedaj slabo spe. To priča tudi pismo malega kmeta Matije Peveca iz Krškega, kamor senca dobravskega kovača niti ne seže. Kmet Pevec piše:

... imam tri hektarje zemljišča, gozda 1,94 hektarja, katerega je OZKZ Krško brez obvestila, vprašanja in brez vsakega predpisa posekala. Iz njega je vzela 80 odstotkov lesne mase, t. j. okrog 1400 do 1800 m³, ne da bi mi sploh predlo-

žila obračun ali obvestilo od prevzemu. Sedaj pa krivijo drug drugega. Ravno tako se je zgodilo z Marinčevim (Anton Marinček, postnik v Zupci vasi št. 46, pošta Cerklje ob Krki, ul. P. I.) trihekterskim gozdom. Nepravilno, toda resnično. Tudi na ministrstvu mi tega niso mogli verjeti. Javil sem tudi javnemu tožilcu v Brežicah, pa ne vem, kaj je ukrenil, videti je, da še nič...

Druga pisma govore o zadovoljstvu domačinov, da je prišlo do »prelozma«. Nekdo piše: »Ne morem ti popisati vesolja ljudi... ko so čitali o dobravskem kovaču, ker so že mislili, da je tudi pri Vas zaspalo. Eni hodijo veseli, drugi, ki pa so imeli z njim posla, se pa bojijo in hodijo klavčno...« Neko drugo pismo pa pravi: »Storili ste velik in zelo potreben korak... Za koga so naši možje priborili svobodo? Zdelo se je, da bolj za tiste, ki se sliši o njih: kdor maže, ta vozi. Mistili smo, da tu sploh ni pomoči, a kar iznenačeno se je napravil prelom, ko smo čitali časopis. Zeleč Vam še naprej mnogo uspeha, Vas pozdravljamo Vam hvaležni Črtalič Jože, Črtalič Ana, Zupan Terezija, vsi z Dobrave.«

Tudi drugi glasovi izpod Gorjancev potrjujejo, da je tam res takšno razpoloženje.

Pozdravlja Vas Ivo Pirkovič

Mestno gledališče v Ljubljani

Vodstvu Mestnega gledališča v Ljubljani je uspelo obvladati poglavitni del težkih, ki so dozdaj ovirale redni začetek predstav tega gledališča. Sezono 1951/52 bo gledališče začelo v soboto, dne 29. decembra s prvo predstavo, ki bo Cankarjeva drama »Jakob Ruda« v režiji Jozeta Tiranina in s Francetom Presetnikom v glavni vlogi Rude.

V novi sezoni bo izšla I. številka »Gledališkega lista Mestnega gledališča« za prvo predstavo »Jakoba Rude« in bo objavila Moravčev članek »Paberki okrog Jakoba Rude«, zbrane odlomke iz Cankarjevih pism o nastanku drame, odlomek iz pisma dr. Bogomirja Magajne z njegovimi vtisi o početnih internih predstavah Mestnega gledališča in nadaljevanje Antoinovih spominov.

Premor v predstavah Mestnega gledališča pa ni bil odmor za ansambel, ki je ves čas pripravil za uprizoritev izbrane igre. Sed tega dela so bile štiri interne predstave v letošnjem poletju, za katere je vodstvo izdalo tudi štiri »Gledališke liste«, ki jih je uredil Dušan Moravec, opremil postarh. Simič. Izšlo so številke za Ostrvskega »Nevitosa«, Brenkove »Mačeho in pastorko«, Lesagovo komedijo »Turcaret« in Priestleyevo igro »Prišli so pred neko mestec«. Poleg vodnih dramaturgskih člankov o slovstvenem in gledališkem pomenu naštetih iger, je list objavil tudi mnogo drugega gradiva, ki se je tikalo zgodovine ustanovitve »Mestnega gledališča« in internega dela ansambla. Med drugim so prispevali nekaj člankov Kristina Brenkova, Jože Tiranina, Simič in Zupančič, Vera Popovičeva je objavila pregled dela javne tehnike, napoved so bili objavljene odlomki Antoinovih spominov na Svobodno gledališče.

Ovitek gledališkega lista, ki ga izdaja Mestno gledališče v Ljubljani

K reorganizaciji socialnega zavarovanja

Pod naslovom »Posvetovanje o socialnem zavarovanju« je bil nedavno v slovenskih dnevnikih objavljen članek o diskusiji, ki se je vršila na konferenci pomočnikov ministrov republiških svetov za ljudsko zdravstvo in socialno politiko ter strokovnjakov socialnega zavarovanja v Beogradu glede bodoče organizacije socialnega zavarovanja. V tem članku je bilo na osnovi podatkov, ki jih je Tanjug dobil pri Svetu v Beogradu, omenjeno tudi posebno stališče predstavnikov LR Slovenije. To stališče pa je bilo zelo skop objavljeno, proti njemu pa uporabljeni argumenti, ki ustvarjajo vtiden, kot da so predstavniki LR Slovenije zagovarjali razbitje do sedaj enotnega socialnega zavarovanja in zastopali stališče lastnega favoriziranja na račun drugih.

Resnici na ljubo in zaradi pravilnega informiranja naše javnosti je treba to netočnost popraviti. Zato smatram za potrebno, da na tem mestu spopolnim v prvem članku ome-

stvom svetov za ljudsko zdravstvo in socialno politiko, to je v povezavi z organi ljudske oblasti, ki naj usmerijo ter regulirajo izvajanje socialnega zavarovanja v skladu s splošno linijo naše socialne politike. Pač pa bi bil uslužbenki aparat socialnega zavarovanja izločen iz sklopa državnega aparata kot aparat posebnega samoupravnega organa.

Slovenski osnutek daje neposredno odločanje v izvajanju socialnega zavarovanja voljenim samoupravnim odborom delovnega ljudstva, ki danes oloča o vodstvu gospodarskih podjetij. To je utemeljeno s tem, da so družbena sredstva, ki jih uporablja socialno zavarovanje za potrebe delovnega ljudstva, ustvarjena z delom tega ljudstva. To je tudi v skladu s postopnim prenosom vsega javnega upravljanja od države na neposredne proizvajalce oz. družbene interese. Če je torej gospodarstvo tisto področje, kjer je najprej možno zamenjati državno upravljanje z asociacijo svobodnih proizvajalcev, je gotovo to možno tudi v socialnem zavarovanju, ki je tesno povezano z vprašanjem delovnih odnosov, to je z gospodarstvom. kajti bistveni namen socialnega za-

varovanja je, dvigniti standard delovnega človeka, to je njegovo realno mezo. S tem enotnost v izvajanju socialnega zavarovanja nikakor ne bi bila prizadeta, saj je tudi v proizvodnji zagotovljena enotnost plačnega sistema, enotnost cen in vsedržno planiranje osnovnih proporcij, čeprav je proizvodnja danes do kraja decentralizirana.

Da je trditve o nameri polne izločitve socialnega zavarovanja iz sklopa državne uprave neutemeljena, se razvidi že iz predloga predstavnikov LR, ki gre za tem, da naj bodo zastopniki samoupravnih odborov zavarovancev, to je ožji upravni odbor, sestavljen del svetov, ki vodijo resor ljudskega zdravstva in socialne politike.

Slovenski predlog je torej ta, da se organizira služba socialnega zavarovanja na načelu samouprave pod nadzorstvom svetov za ljudsko zdravstvo in socialno politiko. Nosilci socialnega zavarovanja na področju republik ter okrajev in v podjetjih so republiški zavodi s svojimi poslovalnicami, katere upravljajo po zavarovanih voljeni odbori z ožjim predsedstvom (upravnim odborom). Predstavniki teh odborov (ožji upravni odbor) so tudi čla-

ni svetov za ljudsko zdravstvo in socialno politiko, s čimer bi bila podana najboljša povezava socialnega zavarovanja s področnimi organi oblasti. Sklepe teh samoupravnih odborov bi izvrševal direktor oz. upravnik z uslužbenkim aparatom socialnega zavarovanja. Samoupravni odbor pa bi vodil celotno izvajanje socialnega zavarovanja na svojem področju ter gospodaril z materialnimi sredstvi, ki bi bila za to določena.

Pri tem pa ni najbolj važno, ali se zberejo potrebna sredstva s prispevkom ali pa so zagotovljena v obliki dotacije iz držbenega fonda — dasi bi bilo smotrnejše zbirati potrebna sredstva s posebnim prispevkom, ker bi na ta način prišel princip samouprave do vidnejšega izraza in bi bilo mogoče dobiti jasnejšo sliko o dohodkih in izdatkih socialnega zavarovanja. Gre pa predvsem za to, da voljeni odbor v okviru zakonitih predpisov in splošnih smernic, postavljene jih od sveta za ljudsko zdravstvo in socialno politiko, samostojno upravlja in gospodaril z zaupanimi sredstvi. Osnovna misel tega predloga je v tem, da bodo predstavniki delovnega ljudstva v odboru mnogo bolj zainteresirani za vodstvo socialnega zavarova-

nja, če bodo v danem okviru lahko razpolagali s sredstvi, določenimi za izvajanje te službe. To je pokazala že izkušnja z delavskimi sveti, ki pa bodo dobili še večji pomen takrat, ko jim bo dana možnost gospodariti s celotnimi sredstvi podjetja.

Pri tem predlogu Slovenije ne teži za favoriziranjem ekonomske močnejših in bolj razvitih republik. Osnutek predlaga ostvaritev zveznega izravnalnega fonda za reguliranje stroškov socialnega zavarovanja v medrepubliškem obsegu. V ta fond bi republiški zavodi socialnega zavarovanja prispevali tudi del svojih morebitnih prihrankov, ki bi jih dosegli z dobrim upravljanjem, z drugim delom teh bi pa razpolagala republika sama, seveda v okviru potreb, ki bi jih narekovalo izboljšanje službe socialnega zavarovanja. Dosedanje izkušnje so celo pokazale, da razviteje republike porabijo za redne izdatke večji del zbranskega prispevka kot manj razvite, in to zaradi splošno znane dejstva, da v industrijsko bolj razvitih republikah je starejšo delovno tradicijo, zavarovanci bolje poznajo svoje pravice in čutijo večjo potrebo po zdravstveni zaščiti. To nam dokazujejo tudi številke. (Konec prihodnjici)

... in sicer ob zelo dragi in neudobni vožnji. Pri vsem tem so trpel tujski promet v Zgornji Savski dolini in v bohinjski kotlini, trpeli bodo planinski domovi in hoteli v osrčju našega planinskega sveta.

S poti po Finski

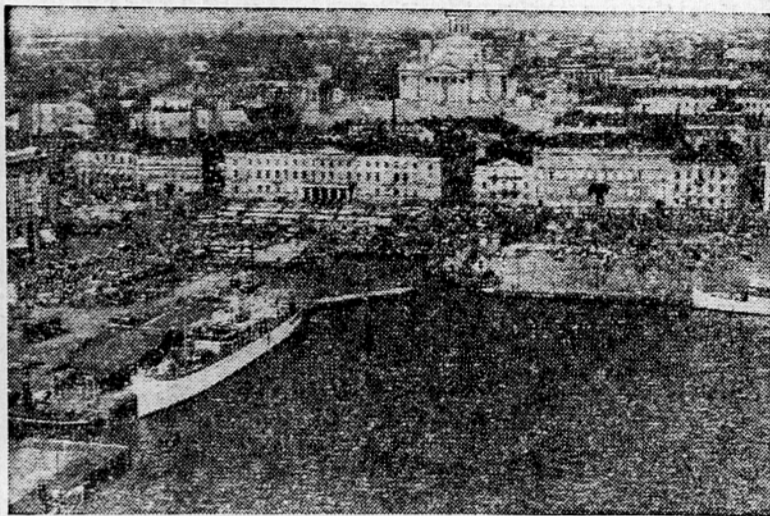
Helsinki, v začetku decembra 1951. Med jugoslovanskimi in finskiimi ljudmi je bilo doslej prav malo stikov, tako da mi komaj vemo o Fincih in Finski, se manj pa Finci o nas kaj več, kakor to, ka. nam pove šolska geografija in skromne bežne vesti v dnevnem časopisu.

Organizacija združenih narodov mi je s svojo stipendijo omogočila, da sem sedaj 7 tednov seznanjal z razvojem in dejavnostjo socialno vzgojnih ustanov za psihofizično manj razvito in defektno mladino ter odrasle na Finski. Ob tej priložnosti so mi številni novi finski znanci čestito priznavali, da so neposredno pred mojim obiskom prelistali leksikon in si na zemljevidu ogledali Jugoslavijo. Mešata se jim pojma: Jugoslavija in Češkoslovaška. Toda vsi brez izjeme poznajo maršala Tita in ugled, ki ga uživa v svetu.

dalje posebno pereče pomanjkanje stanovanj po večjih mestih ter alkoholizem.

Po zgledu svojih zahodnih sosedov, predvsem Švedske in Norveške, ima Finska že nad 60 let razvijajočo se socialno zakonodajo in goste mrežo socialno zaščitnih, zdravstvenih in vzgojnih ustanov. Na tem področju je znatno napredovala zlasti po ustanovitvi samostojne republike leta 1917. Delavski razred na Finskem stalno narašča in čeprav ima agrarna stranka največ poslancev v parlamentu, je dosegla socialnodemokratska stranka, deloma v koaliciji z ostalimi manjšimi strankami, velike uspehe v socialni zakonodaji in realizaciji socialno zaščitnih ukrepov v korist delovnega človeka, otrok, onemoglih in defektnih oseb. Toda, čeprav si je n. pr. priborila finska žena med prvimi na svetu

er tnega modernega vzgojnega sistema v vzgojnih domovih ni rešeno. V otroških domovih so skupaj novorojenčki, predšolski otroci, šolarji in odraslejša mladina. Redke so kvalificirane vzgojiteljice, ki bi se po izobrazbi mogle meriti z učiteljici. Večina se je le v krajših tečajih seznanila nekoliko tudi z vzgojslovjem in psihologijo. Finske vzgojiteljice pa uživajo zaradi svoje skromne strokovne izobrazbe tudi nizko plačo. Pravezprav dobijo manj kvalificirane še laže službo v številnih komunalnih domovih kakor bolj izobražene, ker so cenejše. V domovih prevladuje družinski vzgojni princip, ki ga zagovorniki nizke strokovne izobrazbe vzgojnega osebja radi izražajo za izgovor: Tudi matere v družini večinoma niso pedagoško šolane, pa vendar dobro vzgojijo svoje otroke. Učiteljstvo ima malo stika z vzgojnimi domovi in razmeroma tudi malo vpliva na prosvetno življenje v kraju; posveča se predvsem šolskemu delu. Zato pa so aktivnejši in vplivnejši pastori, ki so po zakonu tudi člani v občinskih socialnih odborih ter odločilne osebnosti na delu v vseh moralnih vprašanjih. Pastorji so zasedli tudi številna odgovornejsa mesta v upravnem aparatu socialnega krststva in specialne vzgoje za defektne.

Helsinki: Južno pristanišče in glavni trg

Spričo 60.000 večjih in manjših jezer, ki zavzemajo kar 10% celotne površine dežele ter obsežnih gozdov (60 odstotkov celotne površine), je Finska zelo neenakomerno naseljena. Kmetijske površine je komaj 9%. Zato živi ena desetina vseh finskega prebivalstva samo v glavnem mestu Helsinki, ki šteje blizu 400.000 prebivalcev. Do 100.000 ljudi imata tudi veliki industrijski središči Tampere in Turku. Zelena zlatost, gozdovi nudijo finskiemu prebivalstvu glavni zaslužek. Težišče industrije je v predelavi lesa in les - neobdelan, obdelan in predelan - je tudi glavni izvojni predmet. V kmetijstvu prevladujejo mali kmetje. Preko 5% odelovalne zemlje in pravilno odstotkov gozdov je v rokah privatnih posestnikov. Drugi najmočnejši posestnik pa je država s preko 33% kmetijske površine in preko 34% gozdov. Finci zelo radi potarnajo nad svojo revščino, a so navzlic temu dosegli v preteklem letu po 192 ameriških dolarjev izvoza na vsakega prebivalca. Res je, da morajo mnogo uvažati, zlasti surovine za predelovalno industrijo in ob slabih letinah celo krompir, žito in maslo; res je tudi, da njihova povojna proizvodnja še zaostaja za predvojno, a navzlic temu so že presegli uvoz. Finska je že skoraj docela plačala svoj reparacijski dolg Sovjetski zvezi. Poleg Jugoslavije je Finska menda edini dolžnik Mednarodne banke, ki redno plačuje svoje letne obveznosti. Glede cen na notranjem trgu je Finska med najdražjimi državami v Evropi, življenjski standard pa je za splošne evropske povojne razmere visok, seveda, dokaj nižji kakor na Švedskem.

volilno pravico, ji še vse do danes ni uspelo za enako delo doseči enako plačilo. Navzlic ostalim pomembnim socialno političnim pridobitvam še vedno ni mogoče trditi, da je že prodrl v zavest finskih volivcev in poslancev načelo, da ima vsak koristni član družbe pravico do družbene zaštite in pomoči. Še vedno prevladuje načelo dobrotelosti. Zato se dnevno porajajo nove humanitarne organizacije, številni damski in mešani odbori, ki zbirajo denar, ustanavljajo domove, zavetišča, bolnišnice, šole, delavnice za rehabilitacijo invalidov in defektnih oseb. Vsakdanji pojav so pocestne zbirke, zbirke po lokalih, vlakih itd. Glede izbire metod so iznajdljivi in ni kaj izbirčni. Tudi dobiček velikega ljudskega zabavišča v Helsinkih je namenjen za humanitarne vrhe. Vsaka politična stranka, misijonske in druge cerkvene organizacije, laične delovne strankarske in izvenstrankarske organizacije vse križem organizirajo in zbirajo sredstva za svoje ustanove in za pomoč zasebnikom. Država podpira po pobudo ter dejavnost moralno in materialno. Večina privatnih socialnih ustanov uživa državno podporo do 50 odstotkov svojega proračuna. Poleg zasebnih socialnih ustanov ima praviloma vsaka občina svojo bolnišnico s porodnišnico in posvetovalnico za matere, svoj dom za onemogle - kjer so pa pogosto tudi otroci do 2. leta starosti in nenevarni, duševno bolni odrasli; - bogatejšje občine pa tudi poseben otroški dom ali celo po več. Vse te ustanove imajo razmeroma nizko številno postelj, povprečno po 30. V večjih mestih in po deželi pa so številne državne centralne socialno vzgojne ustanove za vzgojno zanemarjeno mladino, za duševno zaostalo mladino in odrasle, za gluhe, slepe, invalide, tuberkulozne, revmatične, alkoholike itd. Značilna je za Fince velika skrb za udobnost in individualne potrebe oskrbovancev v domovih. Za domove izbirajo ugodna mesta blizu naselij in prometnih zvez, navadno ob bregovih jezer. Poleg ugodnih spalnica za največ 4 osebe, okusnih koticov za bivanje čez dan, skupne obednice, učnih in delovnih prostorov ter seveda neizogibne saune (finskega parnega kopališča), so v domovih za polodrasle in odrasle oskrbovance tudi posebne kavne kuhinje, kjer si oskrbovanci po lastnem okusu vsak čas lahko skuhamo kavo, to tradicionalno pijačo skandinavskih ljudi. Večina osebja v teh domovih je šolana: absolventke misijonske šole za voditeljice domov, bolničarke, negovalke, absolventke gospodinjinskih šol, praktikanti in absolventi socialne visoke šole itd. Močno pa šera pedagoška izobrazba in vprašanje

V drugi svetovni vojni so jim Nemci do kraja uničili vsa naselja in prometne zveze v vzhodni Laponski. Ostala dežela ni bila prizadeta, razen manjših krajevnih poškodb po letalskih napadih. Težko pa občitju izgubo Karelije, ki je povzročila tudi občutno stanovnijsko skok, zlasti v Helsinkih, kamor se je zateklo največ priseljencev.

Zanesljivo lahko trdimo, da je ostalo preko 80% vseh industrijskih obratov nedotaknjenih, zato se bori danes Finska predvsem s temi problemi: s ponovno izgradnjo porušeneh naselij in prometnih zvez; s plačevanjem vojne odškodnine; s kolonizacijo preseljenec iz anektiranih predelov na Laponsko; z inflacijo marke in s pomanjkanjem delovne sile. Med ožjimi populacijskimi in socialnimi vprašanji je nezadovoljstvo letni prirastek otrok, ki znaša le 13,5‰ ter približno po 5 duševno bolnih, duševno ali fizično defektnih oseb na 1000 prebivalcev, na

Da, na olimpiado se pripravljajo zelo temeljito in vsestransko. Grade velika naselja novih stanovanjskih hiš. Vsa ta stanovanja, čeprav komaj napold dograjena, že imajo svoje najemnike, ki pa se bodo smeli vseliti še po olimpiadi. Grade nove ceste, tramvajске proge, modernizirajo prometno mrežo. Vse za olimpiado in še za kasneje! Računajo, da bodo investicije amortizirali že z olimpiado. Prebivalci Helsinkov se mrzlično uče tujih jezikov, športniki pridno vadijo, gospodinjje pripravljajo prenočišča. Ne le Helsinkijci, vsa dežela se resno pripravlja na to veliko mednarodno prireditve. Se li jim bodo izpolnili vsi upi? Mnenja si močno nasprotujejo.

Marijan Pavlič.

Stroški za pripravo zimskih olimpijskih iger

Prireditveni komite je objavil, da je treba po doslej zbranih podatkih računati za investicije sportnih naprav 185 milijonov din, dočim bo izvedba iger veljala 22 milijonov din. Nasproti tem pričakujejo donoskov od iger, znašnik, licenc itd. okoli 40 milijonov din. Kako bodo njihvi prihodki, še niso povedali. Dosele delajo brez državne podpore. Norvežani kljub težkim posledicam okupacije niso hoteli štediti pri izvedbi zimskih olimpijskih iger. Tako so investirali v Holmenkollen 15 milijonov din, za nova pota k Holmenkollenu in bob stezi 16 milijonov za slalom progo na Rødkleva 4,5 milijona, za Norefjell 10 milijonov. Bob steza z vso opremo je veljala 7,5 milijona. 12 milijonov je veljal Bistlet stadion, dočim je umetno drsišče zahtevalo 33 milijonov. Samo za telekomunikacije v novinarskem hotelu Viking so izdali 5 milijonov! Naravno je, da so v teh investicijskih napravah trajne vrednosti in ne samo za te igre.

PREDPRODAJA VSTOPNIC
Pred dnevi so pričeli s prodajo vstopnic za zimskie igre v Oslu. Prodajali so jih v Naštvilni galeriji, Čepra je značilo, nekaj ljudi vso noč čakalo na otvoritve boginj. S seboj so prinesli posteljno in radio ter se šillili na račun tega, da se v istem posloju plačujejo davki.

OLIMPIJSKI OGENJ ZA OSLO
Organizacijski odbor je sklenil, da bodo predneli ogenj za zimskie olimpijske igre iz domovine Sondre Norheima, to je iz Norgedala, 122 km daleč od Osle.

Osla. Ogenj bodo nosile smučarske stafete, ki bodo potrebovale za to pot približno 54 ur.

POMANJKANJE SNEGA V NORVEŠKI
Močno deževje zadnjih dni je odplavilo ves sneg, ki je ležal v južni Norveški. Ne samo Norefjell, tudi rezervno pogorje Voss je ostalo brez snega. Norvežani imajo zaradi trenaja svojega močvirja mučne skrbi in razpravljajo o možnosti, da pošljejo svoje smučarje na trening v Švicco ali Avstrijo.

ZAKLJUČENE PRIJAVE ZA HOKEJ NA LEDU
Rok prijave za hokej je potekel. Naslednjih 10 držav bo tekmovalo v hokeju: Kanada, Amerika, Švica, Švedska, ČRS, Poljska, Finska, Italija, Norveška in Nemčija.

NOVE PRIJAVE ZA ZIMSKE OLIMPIJSKE IGRE
Češka, Poljska in Madžarska so se prijavile za tekmovanje v Oslu, medtem ko je Južna Afrika preklicala svojo prijavo. S tem se je po stanju z dne 16. decembra, ki je bil predložen, prijavilo 25 za zimskie s prijavo Portugalske pa na RUSI V OSLU?

Pred tedni je pozval sovjetski športni komisar vrhunске zimске sportnike, naj trenirajo za olimpijske igre. Sedaj so objavili kolektor prireditve, ki za februar ne predvideva nobenih pomembnih tekmovalj, pač pa v januarju in marcu. Končno so objavili, da bodo nastopili

Avstralija devetič osvojila Davisov pokal

Včeraj je bilo v Sydneyju končano letošnje tekmovanje za Davisov pokal. V finalu sta se sestali moštvi Avstralije in ZDA. V zadnjih dveh igrah, posameznikovo ni bilo presenečenj. Kakor je bilo pričakovati, je Schröder še po hudi premagal Roseja 6:4, 5:11, 7:5. Sedgan pa je gladko odpravil Selixasa 6:4, 6:2. Dvojbo je za tako končal z zmago Avstralije v razmerju 3:2.

Avstralci so si letos devetič priborili Davisov pokal. Sedemkrat so imeli za nasprotnika ZDA, dvakrat pa Vel. Britanijo. Njihovi uspehi v tem najpomembnejšem teniškem tekmovanju so se vrstili takole: 1907 Wimbledon; Avstralija - Velika Britanija 3:2, 1908 Mel-

bourne; Avstralija - ZDA 3:2, 1908 Sydney; Avstralija - ZDA 5:0, 1911 Christchurch; Avstralija - ZDA 5:0, 1914 New York; Avstralija - ZDA 3:2, 1919 Sydney; Avstralija - Velika Britanija 3:2, 1939 Forest Hill; Avstralija - ZDA 4:1, 1951 Sydney; Avstralija - ZDA 3:2, 1951.

Od ostalih udeležencev tekmovalja za Davisov pokal so si največ zmag priborili igralci ZDA, ki so šestnajstkrat osvojili pokal. Velika Britanija je na šest zmagovalcev prav tako dvakrat kakor Avstralija. Francija je najvišjo teniško trofej osvojila šestkrat. Od leta 1900, odkar se je začelo tekmovanje, niso igrali leta 1901, 1910, 1915-1918 in 1940 do 1946.

Kratke športne vesti

Naši skakalec Langus, Kiančnik, Zolnik in Biso so letos na Planici izvedli že več kot 300 skokov. Pred dnevi je prišel na trening tudi Janez Poldi, ki je najprej z našimi alpskimi smučarji volil samo smuk in slalom, nato pa je pričel skakati. Doslej je izvedel okrog 40 skokov. Na skakalcih bodo ostali v Planici do začetka januarja, nato pa bodo odstopovali v Innsbruck na velike mednarodne skakalne tekme.

Nogometno moštvo Borca iz Zagreba bo 4. januarja odstopovalo v Avstrijo in Švicco. Borac igra v Salzburgu 6. januarja proti istomestnemu klubu, 13. januarja pa v Schaffhausenu.

V Mühlbachu so bili te dni otvoritveni smučarski skoki. Nastopilo je 35 avstrijskih skakalcev, med njimi tudi olimpijci. Zmagal je znani Sepp Bradi, za njim pa so se vrstili tudi nekateri znanci iz Planice. Vrstni red je naslednji: 1. Sepp Bradi (Bischofshoffen) 224 točk (36, 37,5), 2. Stejneger (Innsbruck) 207,8 točk (35, 26), 3. Findling, 4. Auserlthner, 5. E. Stejneger, 6. Neuper, 7. Edder itd. Med mladince pa je zmagal Leodolter.

Svetovni rekord v evropski prvaki v prsnem plavanju je Herbert Klein je v Nürnbergu dvakrat premagal avstrijskega prvaka Walterja Pauwlička. Na 100 m je plaval Klein 1:09,0, na 50 m pa 31,9. Pauwliček pa je potreboval za 100 m 1:15,5, za 50 m pa 34,5. V kopališču v Aleksandriji na Svetovni rekorder in evropski prvaki v ponovno srečala. Tudi to pot je zmagal Klein na 100 m 1:09,6, Pawliček pa je potreboval 1:13,6.

Nogometni prvak Švedske Malmö je v Tel Avivu premagal domači Hapoel 4:1 (3:0) in kombinirano moštvo Hapoela in Makabijs iz Tel Aviva 5:0, v tretjem sre-

čanju pa ga je premagal domači Makabi 3:2 (1:0).

Argentinsko moštvo River Plate je prvo nogometno tekmo na svoji turneji po Evropi izgubilo v Bilbao 5:2 (3:2). V drugi tekmi pa je argentinsko moštvo premagalo v Madridu Real 4:3.

Znani francoski dolgočrpal Mimoun je izjavil, da ne bo sodeloval na pomolnem teku v Sao Paulo.

Uspehi planinskega društva Univerza
Planinsko društvo Univerza stopa v tretje leto svojega obstoja. Njegovo delovanje in močda v gradnji planinskih postojank, temveč se uspehi društva kažejo na ideološki in vzgojni strani planinstva. Ob ustanovitvi je imelo društvo 1271 članov, danes pa združuje že nad 2600 članov. Najbolje uspehe so dosegla alpinistična in markacijski odsek. V minulih dveh letih so alpinisti ponovili vse znane težke smeri, poleg tega pa izvedli prvenstvene vzpone v stenah Dražičevih vrhov, Stenarja, Prisojnika in Vogla. V inozemstvu so preplezali pet težkih vzponov v skupini Wilder Kaiser, več smeri v Watzmannu, v Gesäuse in ledenih stenah Mont Blanca. Obiskali so tudi gorovja Visokih Tur, Karwendel, Dachstein in Dolomiti.

Na številnih tečajih so izkušeni alpinisti prenašali svoje bogato znanje na mlajše tovaršije. Leto 1950 je bilo tudi ostalim alpinističnim odsekom s predavanji. Odelek, ki šteje 28 članov, vodi Miha Verovšek.

Člani markacijskega odseka so letos markirali številne poti v okolici Ljubljane.

NOVICE in zanimivosti

Svojevrsna obsodba. Ko je pred kratkim v Oklahomi prišel pred sodišče neki 19-letni mladenič, ki je oropal nekoga trgovskega potnika, ga je sodnik obsodil na 5 let zapora. vendar pa si je pridržal pravico, da po 24 urah izreče to kazen pogojno. Mladeniča so odpeljali v državno kaznilnico, kjer so ga zaprli v najbolj samotno celico. Kosil je z ostalimi mladeniči, nato so ga peljali v sobo z električnim stolom, na katerega se je moral vsteti, nato pa so ga še predstavili nekemu na smrt obsojenemu jetniku. Po 24 urah so mladeniča pripeljali nazaj pred sodišče, kjer se je razložil in prosil usmiljenja. Sodnik je objavil, da bo njegova kazen pogojna, da pa naj rajši ne pride še enkrat pred sodišče, če ve, kaj je dobro zanj.

Stroški za reklame. Preteklo leto je v ZDA 20 največjih družb in tovarnih izdalo samo za reklamo nad 319 milijonov dolarjev. Med prvimi je družba GM, ki je izdala 42 milijonov, znana družba Ford je na četrtem mestu z 22 milijoni, General Electric na desetem s 13 milijoni dolarji itd.

Nova lovška letala. Tvrdiske de Havilland in Gloster sta izdelali poiz-

z vsega sveta

kusne modele dveh novih letal in sicer de Havilland 110 in Gloster GA-5. To so lovška letala popolnoma novega tipa in so predvidena predvsem za obrambo proti bombardirerjem, ki nosijo atomske bombe. Letala bodo v velikih višinah sama, ne pa v formacijah kot so imela navado, dosedanja lovška letala. Obetala sta dvomotorni in sicer imata motorje, ki so do sedaj med reakcijskimi motorji najmočnejši; to so Rolls-Royce, Avon in Saphires. Letala sta opremljeni z radarjem in drugimi se tajnimi napravami, ki bodo vodile letala te vrste naravnost k cilju. Vendar sta letali mnogo večji od dosedanjih lovskih letal. To pa zato, ker je oprema dosti težja in zavzema več prostora, pa tudi posadka mora šteti več članov, če hoče te naprave upravljati. Vendar bosta po vseh poročilih mnogo hitrejši kot so dosedanja lovca na reakcijski pogon. Letali bodo sedaj zelo dolgo preizkušani in ni verjetno, da bi jih začeli proizvajati na tekočem traku v bližnji bodočnosti.

PREDESDNIK FIS NA NORVEŠKEM
Marc Hodler si je ogledal vse športne naprave za zimskie igre. Z njim je bil strokovnjak tovarne Longnes, ki bo instalirala električno merjenje časov. Januarna odpotuje 10 instalierjev te tovarne v Oslo in Norefjell.

Hodler je sprožil tudi misel, naj bi pustili skakalce in s tem bi bilo končno potrjeno, da bodo Rusi vsaj v drsnju nastopili na zimskih igrah.

Hodler je sprožil tudi misel, naj bi pustili skakalce in s tem bi bilo končno potrjeno, da bodo Rusi vsaj v drsnju nastopili na zimskih igrah.

PRIPRAVE ITALIJANOV
Italijanski alpski smučarji (17 po številu) so se zaradi pomanjkanja snega preselili z Brennerja na Stretier. V dolini Aosta trenirajo Sved Bergtorss tekace in tekace, ki pa bodo odšli januarja v Valadalen in oselili tam do olimpijskih iger. Trenje prvih, da imajo Italijani upanje na zmagi v teku na 50 km in da bo njihova šestaletna četiraj čeprav Italijani ne bodo tekmovali v skokih, so šli 4 mladi skakalci na daljši trening v Kongsberg pod vodstvom Bruna da Coia in Alda Trivella.

V Stretieru so nastopili v slalomu italijanski olimpijski kandidati. Zmagal je v obeh tekih svetovni prvak Zeno Colo. Drugi je bil stari Roberto Lacedelli, tretji Albino Alvera. Četrti ni bil Ghedina, norveški, ki mnogo obeta. V veslanju je bil Zeno Colo prav tako prvi, drugi Alvera, tretji Lacedelli, četrti Ghedina. Med ženskami je bila prva Melie Marchelli, druga (že ponovno) Celina Seghi, tretja Pelissier.

V AVSTRIJI NAJVEČ SMUČARJEV
Švedski skakalci so preneli svoj trening iz Oberstdorfa v Garmisch, nemški alpski smučarji, 14 po številu, v Mürren v Švicco. Njihova bodoča in dolga že trenirajo v Avstriji. Avstrijci: Gžki, Spanci, Kanadčani ter del Američanov in Svedov.

DÄSCHER V OLIMPIJSKI REPRZENTANCI
Andreas Däscher, ki je v smučskih poletih v Oberstdorfu vzbudil pozornost s tem, da je letel ves čas brez zračna rok, se je lani ponosil. Leta 1950 je dosegel 133 m, lani pa je prišel v zmago lučko in padel tako nesrečno, da si je dvakrat zlomil nogo in poškodoval koleno. Po pošklicu je elektromoter in kot tak si je po ozdravljenju zelo prizadeval, okretnost pokrpano, da bi dobil v letošnjem opiral samo na bolno nogo in porabil vsako priložnost, da ji vrne moč. Po cele ure je delal, stoječ samo na tej nogi. Razen tega je treniral atletiko (skočke) in gimnastiko. Sedaj ga bo norveški trener, ki mnogo obeta, v veslanju je bil Zeno Colo prav tako prvi, drugi Alvera, tretji Lacedelli, četrti Ghedina. Med ženskami je bila prva Melie Marchelli, druga (že ponovno) Celina Seghi, tretja Pelissier.

OLIMPIJSKI KANDIDAT USA SMRTNO PONESREČIL
James Griffith se je v Salt Lake City pri treningu v smuku smrtno ponesrečil. Pri padcu ga je vrglo ob drevo, kjer je dobil tako težke poškodbe, da je v truh dneih podlegel.

SAH

Mednarodni turnir v Hastingsu
V četrtak se je v Hastingsu začel tradicionalni šahovski turnir, na katerem poleg britanskih in evropskih šahistov sodeluje tudi jugoslovanski velemeister Svezozar Gilgorič. Turnir je osvoil lord Brasabon, ki je začel partijo med Gilgoričevim in sicer imata motorje, ki so do sedaj med reakcijskimi motorji najmočnejši; to so Rolls-Royce, Avon in Saphires. Letala sta opremljeni z radarjem in drugimi se tajnimi napravami, ki bodo vodile letala te vrste naravnost k cilju. Vendar sta letali mnogo večji od dosedanjih lovskih letal. To pa zato, ker je oprema dosti težja in zavzema več prostora, pa tudi posadka mora šteti več članov, če hoče te naprave upravljati. Vendar bosta po vseh poročilih mnogo hitrejši kot so dosedanja lovca na reakcijski pogon. Letali bodo sedaj zelo dolgo preizkušani in ni verjetno, da bi jih začeli proizvajati na tekočem traku v bližnji bodočnosti.

Kratke šahovske vesti

Turnir za prvenstvo Nemčije, ki je bil od 4. do 22. novembra 1951 v Düsseldorfu je igra 22 udeležencev. Zmagal je Rudolf Teschner, Berlin, s 15 točkami. Za njim so se vrstili: Pfeiffer 14, Jäger 13, dr. Lehmann, Kieninger, Schuster, Schmid in Glig po 12 in pol, Niephaus 12 itd. Reizbist je delil 11. do 14. mesto. Turnirski rezultati: 1. Jäger, 2. Trögerer. Na turnirju nista sodelovala Unzicker in Bogoljubov.

Svedsko prvenstvo so igrali letos v dveh skupinah. V prvem turnirju je zmagal Stolz, v drugem pa Johannson. Prvak Švedske je postal Stolz z zmago 3:1 nad Johannssonom.

Lastnji osvobodilni trouta slovenje. Odgovorni urednik S. ... Uredništvo in uprava: Ljubljana, Knažjeva ul. 3, telefon 55-22 do 55-26. Uprava za Ljubljano telefon 24-63, inštratični oddelek telefon 35-86. Poštni predajo: Tek. rač. št. 81-0931-4. Tiskarna: Slovenskega poročevalca v Ljubljani. Mesecna naročnina 126 din. - Poština plačana v gotovini

MED KORALI IN MORSKIMI SOMI

P V STOLOVŠČINE V KARIBSKEM MORJUV

GUSTIN PIRNAT 11

»Drži se me prekleta smola.« se je jezil Alfred, ko me je zagledal, »dvakrat sem bil prav zraven pri pagipici, samo za las je manjkalo, poleg tega se mi rose naočniki.«

»Oslini,« sem mu svetoval, kot me je učila stara skušnja, in se veselic, ko sem videl, da je bil že na prvem lovu ves v ognju. Navsezadnje ni slabo, če obrliš stekla z Venerino pahljaco, potem se na noben način ne bodo potila.

Plavala sva skup v večjo globino. Tu so pokrivala morskata lita spet drugačne koralke. Med zelenimi, polobljastimi rogljastimi vzorci in med razvejanimi koralami, ki so stale kot visoka, živa meja; med njimi so se pa bohotili grmi gorgonij, ki so stizale svoje veje ko tanke, pošastne vrste. V globini osem metrov sem zagledal ob široki Venerini pahljaci čudno oblikovano veliko ribo, ki se je lahko pozibavala nad rogovljalnimi koralami. Pokazati sem hotel Alfredu, kako mora loviti.

Globoko sem zajel sapo in se potopil pod površje. Premikal sem se tako, da sem gibal z levo roko, gledal prede, s plavutimi počasi in previdno zamahoval ter plaval proti dnu. Načrt za lov sem si že skoval. Kakšnih dvajset metrov pred ribo bom splaval prav do dna, nato se bom med gostim koralnim grmovjem splazil nadnojo.

Približno pri šestih metrih je za ušesa neprijeten občutek, morajo se spet navaditi na večjo globino. Tudi na čelnih kosteh sem čutil rahlo bolečino, pa se nisem zmenil nič več za to, potopil sem se še zadnje metre in se ustavil med gostim grmovjem mogočnih gorgonij.

Odmikal sem lanke veje, se previdno in s počasnim gibi pomikal skozi grmovje in kmalu zagledal ribo, ki sem jo hotel ujeti. Bila je približno meter dolga in rjava, potresena z modrimi pikicami, sicer pa je bila zelo ploska, imela je rilčast gobec, na čelu pa precejšen rožiček. Najbolj pa so mi ugajale njene oči.

Tako gleda izkušeni mislec in modrijan. Ta riba z rožičkom! Ljubi samoto, da se lahko v miru posveti svojim mislim.

Riba še ne sluti nevarnosti, leži malo po strani in z nežnimi plavutimi, ki so telesu v okras, le rahlo utripuje. Drži se me smola: že sem se pripravil, da sunem, ko je prestrašeno švignila iz koral rumena ribica, ki me je pravkar zagledala. Takoj se vznemirila tudi riba z rožičkom in začne počasi ter neodoljivo plavati proč. Bliskovito sem sunil, pa sem bil prepozen in sem zadel ribo s konico le postrani, nisem je pa ranil. Neopipno se je vznemirila. Ni je prestrašil samo nepričakovani napad,

Alfred se navdušeno podi za rjavo ribo z rožičkom temveč vsa tuja okolica, v kateri se je znašla, ko sem jo iztrgal iz njenih sanjarij.

Svignila je proč in skrila gobček v koralno grmčije; strah ji je šel do kosti, drgetala je s plavutimi in zrvanala rožiček tesno po telesu. Za hip sem videl njene oči, pretresljivo so mi govorele: »Tako se bojim in prav nič si ne morem pomagati.«

Moral sem ven po zrak. Se od zgora sem videl, kako je riba med koralnim grmčjem begala sem in tja kot otrok, ki se je zgubil na cesti. Zdaj začne kričati Alfred.